עצמאות העוסק בתורה וה' פירושים במהות מתן תורה

סיכום השיעור

שיעור לכבוד שבועות: וואָס מיינט „מתן תורה"? — פולשטענדיגער אַרגומענט-פלוס

חלק א: הקדמה — הנחות, חירות, און דער מעטאָדע פון לערנען

1. נשמה בהר סיני — דער אָנהייב-פונקט

אַ פרישער געדאַנק: מען קען דעם נושא פון **נשמה** פאַרבינדן מיט דעם יסוד אַז **„אַלע נשמות זענען געווען בהר סיני"**. אָבער וואָס **מיינט** עס אַז „מיין נשמה איז געווען"? איז דאָס אַ גלגול? דאָס מאַכט נאָר סענס לויט אַ **געוויסע פשט** אין וואָס אַ נשמה איז. **ר' צדוק הכהן** האָט איין שיטה, אַנדערע מפרשים האַלטן אַז **אַלע** נשמות (אויך ניט-אידישע) זענען שוין באַשאַפן געוואָרן דעמאָלט — מען קען זיך מפלפל זיין.

2. דער אמת'דיגער יסוד: הנחות אַנאַליזירן

אַלע שיעורים דרייען זיך אַרום **איין זאַך**: מען מוז אונטערזוכן די **הנחות** (assumptions) וואָס ליגן אונטער יעדן מושג.

דוגמא: ווען מען זאָגט „אַ נשמה איז **חלק אלוקה ממעל**" — מיינט מען מען האָט עפּעס דערקלערט, אָבער באמת האָט מען נאָר **צוגעלייגט דריי אומקלאָרע מושגים**:

- וואָס מיינט **„חלק"** (part)? — אַ פיזישער מושג מיט פאַרשידענע meanings, אַ מחלוקת הפילוסופים.
- וואָס מיינט **„אלוקה"** (גאָט)?
- ערשט **נאָכדעם** קען מען רעדן וועגן נשמה.

דאָס איז אַ „useful יסוד" — מען קען עס נוצן **כמעט אומעטום**: דערקענען אַז „בייסיק" זאַכן זענען אַליין אַ סוגיא.

> **[זייט-דיגרעסיע]** — זוכן אַ פּען און פּאַפּיר, רעדן וועגן אַ פריערדיגע קאַר — קיין ממשות'דיגער אינהאַלט.

3. חירות דורך לערנען — דער משל פון ליטווישע ישיבות

ליטווישע ישיבות זאָגן: „מיר לערנען דיך נישט **וואָס**, נאָר **ווי אַזוי** צו לערנען." אין ישיבה האָט דאָס געקלונגען ווי אַן excuse. אָבער **זיי האָבן אַ שטיקל פוינט**.

דאָס פאַרבינדט זיך מיט **קבלת התורה**: „חרות על הלוחות — אל תקרי חרות אלא חירות." ווען מען איז מקבל תורה ווערט מען **אַ פרייער מענטש**. דער עולם פאַרשטייט נישט ווי דאָס קען זיין — „אַ גרויסע קשיא."

4. עבדים vs. בנים — צוויי סאָרטן אידן

- **עבד לעבד:** קען נישט לערנען, מוז **אַלעמאָל פרעגן** דעם רב / משפיע וואָס שטייט אין תורה.
- **בן חורין:** דער רבי'ס דזשאָב איז **זיך מאַכן איבעריג** — דער תלמיד זאָל קענען **אַליין לערנען אַ סוגיא** און פסק'ענען.

דער **חזון איש** אַלס דוגמא: ער האָט בפועל מדריך געווען מענטשן — ווער ס'איז בר הכי **מוז** לערנען אַ סוגיא און פסק'ענען **פאַר זיך**. צי אַנדערע וועלן פאָלגן — „that's not your business."

5. פרידאָם אויך אין מחשבה / אמונה

דער זעלבער פרינציפּ גילט אין **השקפה**: קיינער קען נישט קומען זאָגן „מ'מוז גלייבן X" אָן אַ קלאָרן מקור. „מ'מוז גלייבן ביז מ'גלייבט" — דאָס איז **נאָנסענס**.

> **[זייט-דיגרעסיע / הומאָר]:** לויט'ן בעל שם טוב „מוז" יעדע בית המדרש האָבן קאַווע, אַ פרידזש, אא"וו — אָבער דאָס איז נישט קיין הלכה, נאָר אַ שפּאַס צו באַווייזן דעם פּוינט.

דער עיקר: ווען איינער זאָגט „דער בעל שם טוב האָט אַזוי געזאָגט" — דאַרף מען פרעגן **„מאי חזית?"** — וואו שטייט דאָס? אין אַ פסוק? אין אַ גמרא? דער רמב"ם זאָגט מען פאָלגט די גמרא — **וואָס שטייט נישט, ביסטו מיר נישט שולדיג גאָרנישט**, אַפילו מיט אַלע דרך ארץ.

6. תורה-פרידאָם איז ריעלער ווי וועלטלעכע פרידאָם

דער סאָרט **פרידאָם** וואָס תורה-לערנען גיט איז **מער ריעל** ווי אין אירגענדוואו אַנדערש. אין דער וועלט דרויסן עקזיסטירט אַזאַ פרידאָם **אַפילו נישט טעאָרעטיש** — מען קען נישט אַליין אויסלערנען אַ סוגיא פון טרעפיק-לאָ און זיך אַליין באַפרייען פון אַ טיקעט, אַפילו ווען מען ווייזט אַז עס סותר זיך. אין בית המדרש — **יאָ**.

חלק ב: חירות אין פראַקטיק — אַנאַרכיזם אין הלכה

7. דער משל פון טרעפיק טיקעטס — קיין אמת'ע פרייהייט אין דער וועלטלעכער סיסטעם

אפילו אויב מען לערנט אויס אַז די טרעפיק-קאַמערעס זענען נישט קאָנסטיטוציאָנעל — העלפט עס ווי אַ רעטעך. מען מוז נאָך אַלץ באַצאָלן דעם טיקעט. **ס'איז נישטאָ קיין וועג אַרויס.** אַ מענטש אין דער וועלטלעכער סיסטעם איז **משועבד** — אַן עבד. דער שעריף האָט מאַכט, און אויב מען פאָלגט נישט, זעצט ער דיר די חיים.

8. דער קאָנטראַסט: אידישע הלכה האָט אמת'ע חירות

משא"כ אַ איד — ביי אידן איז דאָ אַן אָפּציע:

- איינער לערנט הלכות שבת, קומט אים אויס אַז מען מעג פאָרן מיט אַ בייק, און ער **טוט עס** — אפילו אקעגן דעם רב.
- איינער גייט אויפן עירוב ווען דער רב זאָגט מ'טאָר נישט, ווייל **זיין שולחן ערוך זאָגט אַנדערש**.
- ער קען זאָגן: „רב, איך האָב דיך אין בוידעם, מיין שולחן ערוך זאָגט אַזוי."

9. דער יסוד: קיינער קען נישט דעסיידן הלכה פאַר אַ צווייטן

ס'איז נישטאָ אַזאַ זאַך אַז איינער קען פסק'ענען פאַר אַ צווייטן. אפילו דער רמב"ם'ס שיטה אַז אַלע אידן האָבן מקבל געווען דעם תלמוד בבלי מאַכט נישט אויס, ווייל **מען קען נאָך אַלץ אינטערפּרעטירן דעם תלמוד וויאַזוי מען וויל.** דער איינציגסטער וואָס איז מוסמך דיר צו זאָגן וואָס צו טון — **איז דו אַליין.**

> **[זייט-דיגרעסיע]** — אַ מעשה מיט ר' שלום בראַנדסדאָרפער (דער בעלזער ראש ישיבה) וואָס קומט צום חזון איש און ווייזט אים אַז דער מגן אברהם זאָגט פאַרקערט. דער חזון איש'ס רעאַקציע: ער נעמט אַ פּען, שרייבט **„וידוי ליתא כמגן אברהם"** — פשוט נאָטירט אַז דער מגן אברהם האַלט אַנדערש, און גייט ווייטער. דאָס איז אַ דעמאָנסטראַציע פון דער חירות — מען איז נישט משועבד אפילו צום מגן אברהם.

10. וואָס בעקט אָפּ די חירות? — דאָס בוך אַליין, נישט מאַכט

אַ שאַרפער חילוק: „איך בין בעקד ביי די פּאַוער פון **דעט בוך**" — נישט ביי עדות (צעץ חסידים וואָס גייען שעכטן יענעם), נישט ביי פּאָליס מיט דזשיילס. **נאָר ביי דער אידעע.** און דער אַפּאָנענט האַלט **אויך** אַז מען דאַרף פאָלגן דאָס בוך — דעריבער קען מען זאָגן: „קום, לאָמיר לערנען, דו וועסט זען, עס שטייט אַנדערש."

11. ס'איז נישטאָ קיין פּויבסט אין אידישקייט

ס'איז נישטאָ דאָ קיין פּויבסט. אויף וויפיל ס'איז דאָ אַ רבנות, איז עס נאָר אַ ביוראָקראַסי פאַר צעטלעך. קיין רב ראשי קען נישט „לעבן מאַכן די הלכה פון יעדן" – **„איך האָב די זעלבע תורה ווי אים, ווער איז ער?"** אפילו סנהדרין איז **הלכה ולא למעשה** – ווייל אידן האָבן קיינמאָל נישט באמת געוואָלט אַזאַ סיסטעם מיט עכטע מאַכט.

> **[זייט-דיגרעסיע]** – די „משטרים על הציבור" זוכן קאָנטראָל. זיי זוכן שטענדיג **איין אויסגעדראָשענע הלכה** וואָס זאָגט אַז דער רב קען מאַכן תקנות – אָבער דאָס איז **איין הלכה פון גאַנץ תרי"ג**.

12. חירות פאַדערט קאָמפּעטענץ

ס'איז נישט קיין חכמה צו זיין אַ ליידיג-גייער און זאָגן מען האָט אַ יסוד. מען דאַרף האָבן **אַ מהלך אין מחשבה**, מען דאַרף טאַקע לערנען. דער חזון איש האָט געשריבן **„לעיוני"** אויף סימנים וואָס ער האָט נישט געהאַלטן זענען קלאָר – אָבער **למעשה האָט ער גע'פסק'נט** לויט זיין הבנה. מען איז נישט שולדיג צו לערנען **יעדן פּירוש**, אָבער מען מוז קענען מעיין זיין.

13. חירות אויף „טאַט" – נאָך טיפער

די זעלבע חירות אַרבעט אויך אויף **טאַט** (זינד/עבירות) – „ווער ס'ווייסט אמת'דיג ווי זינדיגקייט אַרבעט" פאַרשטייט אַז מען קען זאָגן „בעצם עבירות איז נישטאָ." דער כלל: **אַ תלמיד חכם וואָס מען זעט ער האָט געטון אַן עבירה בלילה – ודאי עשה תשובה.** דאָס איז **די חירות וואָס קיינער אַנדערש האָט נישט** – דאָס הייסט אַ **בן חורין**.

חלק ג: דער חילוק צווישן הלכה און מחשבה – וואָס גלייבן מענטשן באמת?

14. אין הלכה ווייסט מען כאָטש וואָס מ'דאַרף טון

אין הלכה, ווען מ'לערנט אַ סוגיא, איז מען מחויב דורכצוגיין די מפרשים, ראשונים, אחרונים – עס איז אַ „real skill" וואָס פאַדערט יאָרן אַרבעט. אפילו גוטע בחורים אין ישיבה קענען נאָר אויף אַ באַגרענעצטע צאָל סוגיות ווירקלעך דורכדרינגען.

> **[זייט-דיגרעסיע]** – איינער האָט אַריינגעלייגט אַן עד אין „אידישע דעת" וועגן קנין סודר ביי הויז-קאָנטראַקטן, און געוואָלט צאָלן פאַר אַ בירור – דאָס ווייזט אַז אין הלכה איז דאָ אַ מעטאָדע: מ'קוקט אַריין אין ספרים, מ'איז מברר, מ'שרייבט אַ קונטרס.

15. אין מחשבה/אמונה – מענטשן ווייסן נישט וויאַזוי דאָס צו טון

אין עולם המחשבה איז דאָס „קול שקנא" – מענטשן ווייסן נישט וויאַזוי צו ברענגען אַ סיסטעמאַטישע בירור, און האָבן מורא דערפון. **אָבער** – אויב מ'האַלט אַז מ'דאַרף נישט אַנערקענען עפּעס וואָס מ'פאַרשטייט נישט, **דאַן איז עס אפילו גרינגער:** מ'דאַרף סך הכל זיין מודה על האמת וואָס מ'טראַכט **טאַקע**, נישט וואָס מ'זאָגט אַז מ'דאַרף טראַכטן.

16. קריטישער פונקט: רוב מענטשן ווייסן נישט וואָס זיי אַליין גלייבן

ווען מ'פרעגט אַ מענטש „וואָס גלייבסטו?", ענטפערט ער „אַ איד איז מחויב צו גלייבן אַזוי." אָבער וואָס גלייבסט **דו** למעשה? „Maybe nothing. Maybe there's nobody home." – רוב מענטשן האָבן קיין אייגענע דורכגעטראַכטע אמונה נישט.

17. דוגמא: וואָס מיינט „מתן תורה" פאַר דעם דורכשניטלעכן איד?

אַ מענטש ווערט געפרעגט וואס מתן תורה מיינט. דער ענטפער: „עס שטייט אין ספרים אַז מ'קען מתקן זיין אַלע מידות ביז דעם פופציגסטן טאָג פון ספירה." דאָס איז אַ שפּעטע איידיע (ערשטער מקור – 18טער יאָרהונדערט), אָבער **דעם מענטש גייט עס נישט אָן** וואו עס שטאַמט פון. ער גלייבט עס ווייל עס מאַכט אים סענס.

> **[זייט-דיגרעסיע]** – ר' אהרן מיללער איז געגאַנגען אין בני ברק, האָט געזאָגט זאַכן וואָס האָבן מענטשן אויפגערעגט. מ'האָט אים געברענגט צו אַן אַלטן ראש ישיבה וואָס האָט אים געזאָגט: „מאַך אויף חובת הלבבות!" – אָבער דער מענטש האָט קיינמאָל נישט געזען חובת הלבבות, עס גייט אים נישט אָן. **דער פונקט:** מענטשן גלייבן נישט וואָס שטייט אין חובת הלבבות – זיי גלייבן וואָס **זיי** גלייבן.

18. די עיקר-מסקנה: מענטשן גלייבן וואָס מאַכט זיי סענס

> „רוב מענטשן למעשה גלייבן מער ווייניגער וואָס ס'מאַכט סענס פאַר זיי. דאָס איז די reality."

אַלע שיעורים זענען דאָ צו ווייזן אַז עס זענען פאַראַן אַנדערע וועגן צו פאַרשטיין יסודות (ווי מתן תורה) – אין חומש קומט אויס איינס, אין גמרא אַ צווייטע זאַך, אין אַ דריטן מקור נאָך עפּעס אַנדערש. אָבער רוב אידן וועלן דיר זאָגן איין פאַרפעסטיגטע ווערסיע.

> **[זייט-דיגרעסיע]** – אַ גוי'אישער מחבר האָט געשריבן אַ ספר אויף אמונה – ער ברענגט נישט קיין מקורות, ער זעצט זיך אַוועק און זאָגט וואָס עס זעט אים אויס. מענטשן זענען ברוגז אויף דעם, אָבער **בהכרח אַרבעט מחשבה אַזוי** – אפילו דער פרומסטער טראַכט דווקא אַזוי.

> **[זייט-דיגרעסיע]** – עטלעכע מאָדערן-אָרטאָדאָקסישע אידן (דוד בערגער) זענען ברוגז אַז דער ליובאַוויטשער רבי זאָגט פשט אין משיח אַנדערש ווי דער רמב"ם. אָבער **קיין שום חסידישער איד קערט נישט** – ווייל מחשבה אַרבעט אמת'דיג נישט לויט פסקים. מענטשן גלייבן וואָס זיי גלייבן, נישט וואָס דער רמב"ם פסק'נט.

19. צוזאַמענפאַסונג פון ביידע הקדמה-פונקטן

א) אין הלכה – מ'**מעג** אַליינס מכריע זיין (ווי דער חזון איש און ר' משה פיינשטיין זאָגן), ווייל „דוקא נישטא געזאָגט" – עס איז נישט פאַראַן קיין אויטאָריטעט וואָס פאַרבאָט עס.

ב) אין אגדה/מחשבה – מ'**מוז** אַליינס, ווייל עניוועיס גלייבט יעדער איינער וואָס עס קומט אים אַרויס. ממילא זאָל מען כאָטש מודה זיין על האמת.

דאָס איז **חירות** – „חירות מי שעוסק בתורה." קיין גוי קען דאָס נישט טון – נישט אין הלכה, נישט אין אגדה. אין דער אידישער וועלט **טאָר מען זיין אַן „אפיקורס"** אויב מ'האָט עס מברר געווען ערלעך – ווייל „איך בין געווען ביי הר סיני אַזוי ווי דו." אַלע נשמות זענען געווען ביי הר סיני – קיינער האָט נישט מער אויטאָריטעט ווי דער אַנדערער.

20. אָרטאָדאָקסיע = אַנאַרכיע

אָרטאָדאָקסישע אידישקייט איז דווקא די מערסטע „פרייע" און אַנאַרכיסטישע סיסטעם – נישט ווי מען מיינט אַז עס איז די „פרומסטע" אין זין פון שטרענגקייט. עס איז נישטאָ קיין אמת'ע סמכות: יעדער רב קען זאָגן וואָס ער וויל, און קיינער קען אים גאָרנישט טאָן. דאָס ווערט פאַרגליכן מיט **פּראָטעסטאַנטיזם** – ביי גוי'ם איז דאָס געווען אַ חידוש (רעפאָרמאַציע), אָבער ביי אידן איז עס „אַלעמאָל געווען אַזוי."

> **[זייט-דיגרעסיע]** – אין באָראָ פּאַרק קען מען פּראַקטיש אויסניצן סאָציאַלע דרוק, און עס זענען דאָ זאַכן „וואָס דו קענסט נישט שאַקלען" – אָבער למעשה בלייבט דאָס אַנאַרכיש. פּאָליטיק איז נישט דער שיעור – נאָר אידעען וואָס מען קען צוליגן צו פּאָליטיק.

נקודה: דערפאַר איז עס „גאַנץ גוט צו זיין אַ איד וואָס קען לערנען" – ווייל אין אַזאַ אַנאַרכישע סיסטעם, דער וואָס קען אַליין לערנען האָט די אמת'ע פרייהייט. אַ „ריעל רבי" לערנט דיר ווי אַזוי דאָס צו טאָן אָן צו זיין סטופּיד.

חלק ד: דער הויפּט-שיעור – וואָס מיינט „מתן תורה"?

21. די גרונט-קשיא: וואָס האָט זיך געטוישט ביי מתן תורה?

„מה נשתנה" פאַר מתן תורה און נאָך מתן תורה?

- **אברהם אבינו האָט שוין געהאַט מצוות** (ברית מילה, גיין קיין ארץ ישראל, לויט מדרשים – אַפילו עירוב תבשילין).

- **שבע מצוות בני נח** זענען שוין געווען — דינים, חושן משפט, יורה דעה — „מער-ווייניגער דאָס זעלבע" ווי תרי"ג מצוות.

- **קיין מענטשלעכע ציוויליזאַציע איז נישט געווען אָן laws.**

- אַ פאַרגלייך מיט אַמעריקאַנער קאָנסטיטוציע: פאַרדעם זענען אויך געווען ענגלישע laws — דער טויטש פון laws אַליין איז נישט אַזוי דראַמאַטיש.

דעריבער: אויב מתן תורה מיינט בלויז „נייע רולס" — אַנדערע געזעצן אָנשטאָט די אַלטע — **איז דאָס נישט אַזוי אינטערעסאַנט.** „ס'איז אַ חילוק בכמות נישט באיכות." פאַרוואָס זאָל מען דערפאַר טאַנצן?

22. רב סעדיה גאון'ס שאלה

רב סעדיה גאון (אמונות ודעות, הקדמה) פרעגט אַ נאָך טיפערע שאלה: **פאַרוואָס דאַרף בכלל זיין אַ תורה אלוקית?** מענטשן געבן זיך אַן עצה אָן דעם. ער פרובירט מוכיח זיין אַז עס דאַרף זיין, אָבער בלייבט מיט דער קשיא וועגן אברהם אבינו — ווי האָט ער געלעבט אָן דעם?

> **[זייט-דיגרעסיע / הומאָר]:** „לויט אים האָט מען מתן תורה נישט געזען אַזאַ גרויסע זאַך — ער האָט נישט געקאָכט שבועות צו פיל."

23. וואָס זאָגט דער חומש / תנ"ך?

אַ מערקווירדיגע באַאָבאַכטונג:

אין גאַנצן תנ"ך ווערט מעמד הר סיני כמעט נישט דערמאָנט אַלס אַ מאָמענט. חוץ פון פרשת יתרו, פרשת ואתחנן, און צוויי שטעלן ביים סוף תנ"ך (נחמיה און מלאכי) — **פון יהושע בן נון ביז מלאכי רעדט קיינער נישט בפירוש פון מעמד הר סיני.** ירמיהו שרייט אַז מען פאָלגט נישט די תורה, אָבער ער זאָגט קיינמאָל נישט „געדענקט דעם טאָג וואָס מ'האָט געזען משה רבינו אויף הר סיני."

וואָס שטייט יאָ?

ווען מען קוקט אין פרשת יתרו און ואתחנן, שטייט דאָרט **נישט וואָס מיר מיינען אַז עס שטייט**. וואָס שטייט טאַקע?

„ה' אלקינו כרת עמנו ברית בחורב" — דער אייבערשטער האָט געמאַכט אַ **ברית** (דיעל, קאָנטראַקט, טריטי) מיט די אידן. דאָס איז משה רבינו'ס הויפּט-פריימינג — נישט „מ'האָט באַקומען נייע רולס", נאָר **אַ צוויי-זייטיגע פאַרפליכטונג.**

חלק ה: די פיר פשטים אין „מתן תורה"

פשט נומער 0 (באַזיק): נייע געזעצן

מתן תורה = מ'האָט באַקומען נייע רולס (חלב ודם, אא"וו). דאָס איז דער פשוט'סטער פשט, אָבער ווי אויבן דערקלערט — **נישט אַזוי אינטערעסאַנט**, ווייל עס איז אַ חילוק בכמות נישט באיכות.

פשט נומער 1: ברית — אַ צוויי-זייטיגער קאָנטראַקט

א. דער חילוק צווישן אוניווערסאַלע מוסר און ברית

- **מדת המוסר/מדת הדין** — ס'איז דא אַ באַזיק מאָראַלישע פליכט (מ'טאָר נישט גנב'ענען). דאָס איז אוניווערסאַל, ווי ביי מבול און סדום.

- **אַ ברית** — איז עפּעס **ספּעציעלעס, עקסטרא**. דער אייבערשטער זאָגט: „איך גיי דיר ספּעציעל נעמען קעיר פון דיר, אָבער דו מוזט ספּעציעל זיין מיט מיר."

משל פון נאַט"א / אוקריינע:

- אַמעריקע שיקט העלף קיין אוקריינע — דאָס איז מוסר, נישט חיוב.

- אויב אוקריינע וואָלט געווען אין **נאַט"א** — וואָלט געווען אַ **פליכט**, ווייל ס'איז דא אַ דיעל/ברית.

- אַזוי אויך: אַ גוי מעג דינען עבודה זרה (ווי „אשר חלק לכל העמים" — מדרש תנחומא). **אָבער** אויב דו ביסט אין אַ ברית מיט דעם אייבערשטן — „אנכי ה' אלקיך" — טאָרסטו נישט גיין צו אַ צווייטן.

ב. דער רמב"ן'ס שיטה: די ברית איז בטל געוואָרן

דער רמב"ן לערנט אַז די אָריגינעלע ברית פון סיני איז **מער-ווייניגער בטל געוואָרן סוף בית ראשון.** די אידן האָבן געזאָגט „גודביי", דער אייבערשטער האָט געזאָגט „גודביי" — די דיעל איז אויסגעלאָפן. די ברית איז בעיקר געבויט געווען אויף **גמול ועונש אין ארץ ישראל** — „ואם לא תשמעו" גייט אַלץ וועגן ארץ ישראל. אויב מ'איז נישט אין ארץ ישראל — איז די דיעל נישט מער אַקטיוו.

ג. ראיה פון אסא המלך — חידוש הברית

אין **דברי הימים ב', פרק ט"ו: אסא המלך**, אַ גרויסער בעל תשובה, האָט צוזאַמגערופן דעם עולם **בחודש השלישי** (לכאורה שבועות) און געמאַכט אַ **גרויסן מעמד פון חידוש הברית:** „ויבאו בברית לדרוש את ה'... בכל לבבם ובכל נפשם... וישבעו וישמחו." **מפרשים** זאָגן אַז דאָס איז געווען שבועות.

דער פשט אין שבועות לויט דעם: שבועות איז אַ צייט פון **חידוש הברית** — ווען מ'האָט עובר געווען אויף דער ברית (עבודה זרה), קומט מען צוריק און מאַכט אַ נייעם קאָמיטמענט.

פשט נומער 2: „הדר קבלוה בימי אחשורוש" — אַ נייע, איינזייטיגע קבלה

א. די גמרא אין שבת: „הדר קבלוה בימי אחשורוש מהבת הנס"

דער רמב"ן לערנט: נאָך דער חורבן, אין גלות, האָבן די אידן באַקומען **נייע תורה** וואָס איז **נישט געבויט אויף דער אָריגינעלער ברית-הבטחה.** **דער כתב סופר** זאָגט: אונז ווילן גיין מיט דער תורה **אפילו ס'געלונגט נישט** — אפילו אָן ארץ ישראל, אָן גמול, אָן ברית. „אונז זענען אין בבל, אין פרס — און אונז ווילן עניוועיס."

ב. דער פונדאַמענטאַלער חילוק

- **ערשטע קבלה (סיני):** צוויי-זייטיגע ברית — „כפה עליהם הר כגיגית" — דער אייבערשטער איז שטאַרקער, ער זאָגט „פאָלג אָדער נישט." דאָס איז **נישט אַ ריכטיגע דיעל** (ווי רוסלאַנד צווינגט אוקריינע).

- **צווייטע קבלה (ימי אחשורוש/עזרא): איינזייטיג, מרצון, מאהבה.** די אידן האָבן **אַליינס** באַשלאָסן. „אונז ווילן. נישט ווייל מ'צווינגט אונז, נישט ווייל ס'לוינט זיך — נאָר ווייל מיר ווילן."

ג. ספר עזרא ונחמיה

ווען זיי זענען צוריקגעקומען פון גלות, האָבן זיי געמאַכט אַ **נייע ברית/אמנה** — געשריבן אַ שטר, אַ ליסט פון מצוות וואָס זיי נעמען אויף זיך. **נישט** דער אייבערשטער איז געקומען מיט אַ כתובה — **פשוט, אונז ווילן.** דער ירושלמי נוצט דעם וואָרט „ברית", אָבער עס איז **איינזייטיג** — אַ גאַנץ אַנדערע פאַרשטאַנד פון דער באַציאונג מיט גאָט.

> **[זייט-דיגרעסיע]** — דאָס ברענגט אפשר אַ **גאַנץ אַנדערע הבנה אין גאָט** — אָבער דער שיעור גייט נישט אַריין אין דעם.

ד. צוריקבינד צום נפש החיים שיעור

„אונז פאָלגן די תורה נישט ווייל אונז דאַרפן. אונז דאַרפן נישט. די דיעל איז אויבער. נאָר אונז ווילן."

> **[קורצע דיגרעסיע]** — דער **ערשטער** גאַנג קיין ארץ ישראל: בכח, דער אייבערשטער האָט באַפוילן. דער **צווייטער** גאַנג (שיבת ציון): אַנדערש — אַ פרייוויליגע באַשלוס.

פשט נומער 2.5: שבועה / נדר — די לעגאַלע מהות פון מעמד הר סיני

א. שבועה אַלס לעגאַלער מעקאַניזם

די גמרא קוקט אָן מעמד הר סיני אַלס אַ **שבועה אָדער נדר** — אַ פאָרמעלע קבלה אַז מ'גייט פאָלגן די תורה. דערפון פאָלגט אַ לעגאַלע קאָנסעקווענץ:

ווען איינער וויל אנדערש טון, קען ער טעכניש, אבער ער ברעכט אַ לעגאלע התחייבות. **ס'איז נישט אַ מעטאפיזישע צוואנג, נאר אַ משפט'דיגע דין** – פונקט ווי אַ קאנטראקט.

ב. דאס פראבלעם פון קבלה אויף דורות הבאים

> **[לומדישע דיגרעסיע]** – ווי קען אַ שבועה/ברית חל זיין אויף קומענדיגע דורות?

> - דער **ראגאטשאווער** פארמאגט לומדות וועגן דעם

> - אַ **שטאט** קען מאכן אַ נדר (הלכות נדרים, מלך שמנהיג)

> - אַ **פרעזידענט** סיינט אַ טריטי וואס בינדט דעם נעקסטן פרעזידענט – דאס איז אַ לעגאלער מושג

> - דער לעגאלער כלל: מ'קען נאר „זכין לאדם שלא בפניו" (אויף זכות), אבער ס'איז נישט פשוט

> - **אחרונים** דיסקוטירן ווי פונקטליך דאס ארבעט לומדיש

ג. דער רמב"ם'ס „רוצה אני" – לעגאלע, נישט חסידישע לייענונג

דער רמב"ם'ס באקאנטע חידוש איז אַ איד וואס מ'צווינגט צו גט זאגט „רוצה אני" – דאס מיינט **לעגאל:** דו האסט אונטערגעשריבן אַ קאנטראקט (מעמד הר סיני), דו ווילסט היינט טוישן – ס'איז דא פראצעדורן, אבער אויבן אראפ: דו ביסט מחויב.

ד. שבועה אלס איינזייטיגע התחייבות

> **[קורצע דיסקוסיע מיט תלמידים]** – איז די שבועה צוויי-זייטיג (ברית) אדער איינזייטיג? ווען די גמרא זאגט „נשבעים לעבור על המצוה" איז דאס **איינזייטיג** – „איך האב זיך פארגענומען." אַ שבועה איז נישט אלעמאל צו גאט.

ה. דער חידוש פון מתן תורה לויט דעם פשט

דער חידוש איז אז נאך מתן תורה קען אַ מענטש נישט מאכן אַ שבועה קעגן אַ מצוה (שבועה לבטל את המצוה אינה חלה). פריער האט מען אויך געדארפט פאלגן דעם אייבערשטן, אבער **די שבועה פון סיני** האט באשאפן אַ נייעם לעגאלן סטאטוס – דערפאר הייסט עס **חג השבועות** (=חג פון די שבועות/שבועה). דאס איז נישט אַ נייער חידוש – ס'איז דא מקורות, אריינגערעכנט דער **בן איש חי**.

> **[זייט-דיגרעסיע]** – אַ תלמיד פרעגט צי „שבועה" איז אייגנטליך דער פשט אין **פורים** (קיימו וקבלו), נישט שבועות. ס'איז אַ גוטע הערה, אבער ס'איז נישט קלאר, ווייל מ'קען אויך די ערשטע (ברית) פארשטיין אלס הלכות שבועות.

ו. דער למדנ'ישער חילוק – דריי מאסן פון חיוב

מאס	מקור פון חיוב	אופי
ערשטע מאס	דער אייבערשטער האט געמאכט א דיעל (ברית)	לעגאל-קאנטראקטועל
צווייטע מאס	„סתם ווייל איך וויל"	פרייוויליג, מאהבה
חכמה'ס מאס	דו האסט דיך **פארגענומען** (שבועה/נדר/קבלה)	חושן-משפט'דיגער דין

> **[זייט-דיגרעסיע]** – ראשונים (בני יונה) פרעגן: וואו שטייט בכלל אז מ'דארף מקיים זיין וואס מ'האט זיך פארגענומען? וואו הייבט זיך אן דער גאנצער יסוד?

פשט נומער 3: דער רמב"ם'ס עיקר – מעמד הר סיני אלס עפיסטעמאָלאָגישער גרונט

א. דער רמב"ם'ס ראדיקאלע שיטה

דער רמב"ם האט **מעמד הר סיני** געמאכט צו אַ **עיקר** (ווי דער חתם סופר זאגט – ער האט מחדש געווען אלע עיקרים). פאר דעם רמב"ם איז הר סיני **מער וויכטיג ווי פאר אירגענד ווער אנדערש.**

דער רמב"ם'ס מהלך איז פונדאמענטאל אנדערש פון די ערשטע צוויי פשטים:

- ער איז **נישט גורס** די שבועה/קבלה אלס גרונט פאר חיוב
- מ'פאלגט תורה ווייל **דער אייבערשטער האט עס געזאגט**, און וואס ער זאגט **איז אמת**
- ווי ווייסט מען אז ס'איז אמת? **מעמד הר סיני** – „אתם ראיתם" – איר האט **אליין** געזען

ב. נבואה vs. מעמד הר סיני

דער רמב"ם (הלכות יסודי התורה פרק ח') זאגט:

- אַ **נביא** – די תורה זאגט מ'זאל אים פאלגן, אבער ווער זאגט מ'זאל פאלגן **די תורה**?
- דאס דארף מען **אליינס געזען** האבן – דאס איז מעמד הר סיני
- מעמד הר סיני איז **גובר אויף אלע נביאים**: „אין נביא רשאי לחדש דבר מעתה"

ג. אוניווערסאלע אמת – אויך פאר גוים

דער רמב"ם (סוף הלכות מלכים) וואלט געוואלט אז **גוים זאלן אויך פאלגן תורה** – ווייל ס'איז „חוקים ומשפטים צדיקים", **די בעסטע געזעץ פאר די גאנצע וועלט**. ווי ווייסט מען אז ס'איז די בעסטע? – **הר סיני**.

ד. דער רמב"ן'ס קשיא אויפ'ן רמב"ם

דער רמב"ן פרעגט: פארוואס האט דער רמב"ם נישט גערעכנט „ודעתם לפניו ולבניו ולבני בניו" אלס אַ מצוה? ענטפער: **פאר'ן רמב"ם איז דאס נישט אַ באזונדערע מצוה – ס'איז דער עיקר פון „וזאת התורה אשר שם משה"** – כמעט די זעלבע זאך.

> **[זייט-דיגרעסיע]** – אַ תלמיד פרעגט צי די מצוה פון אמונה איז שייך ביי פנימיות. ענטפער: דער רמב"ם האט נישט געהאלטן אז **אלע אמונות** דארפן זיין מצוות – אַ חלק פון די עיקרים זענען מצוות, אַ חלק נישט. דער רמב"ן וויל כמעט אלע מאכן מצוות.

פשט נומער 4: דער חסידיש-קבלה'דיגער פשט – תורה אלס „לבוש"

א. תורה אלס לבוש

לויט קבלה/חסידות: **די תורה וואס מיר לערנען איז נישט די „אמת'דיגע" תורה** – ס'איז אַ לבוש. די תורה איז „אש שחורה על גבי אש לבנה", און דער **צירוף** (ווי די אותיות זענען צוזאמענגעשטעלט) איז **לפי הענין ולפי הדור**. נאר דער ערשטער אלף פון „אנכי" איז אמת; אלעס אנדערש איז אַ לבוש – אַ וועג ווי ס'איז מצורף געווארן לפי הצורך.

ב. קבלת התורה = צוריקגיין צום שורש

לויט די חסידישע ספרים: **קבלת התורה מיינט פארקערט** – נישט פאלגן די פרטי המצוות (דאס איז דער לבוש), נאר **אנקומען צו דעם לעוועל ווי די תורה איז „for real"** – דער רוחניות'דיגער שורש אין עולם האצילות/עולם האמת.

ג. משה רבינו'ס „באקומען" די תורה

ווען משה רבינו איז געגאנגען קיין סיני, מיינט עס אז **ער איז מתבונן געווען אין דעם אות אלף**, ווי אלף קאנעקט זיך מיט בית, א.א.וו. – **פון דעם האט ער „געמאכט" אַ תורה**. דאס הייסט „דער אייבערשטער האט אים געגעבן די תורה."

ד. שבועות יעדע יאר = „going backwards"

ווען מ'פייערט שבועות יעדע יאר, דארף מען **צוריקגיין צום הר סיני** – ארויפגיין צום שורש, און פון דארט **מאכן אַ נייע תורה** מתוך דעם רוחניות'דיגן שורש. דערפאר גייט מען אין מקוה, מאכט תיקון ליל שבועות – **אלעס עבודת פנימיות** צוגעבונדן צו דער תפיסה פון תורה'ס שורש.

ה. דער בעל שם טוב'ס פשט

דער בעל שם טוב זאגט אויף „בת קול יוצאת בכל יום מהר חורב": **מ'דארף הערן די בת קול** – נישט אלס משל, נאר אלס אַ פנימיות'דיגע זאך. דער הרהור וואס אַ איד הרהר'ט אין טאג – דאס קומט פון **עבודה אין מעלה.** ווען מ'הערט דעם באשעפער (ווי די חסידישע רבי'ס זאגן – אפילו אין נאוועמבער הערט מען הויכע זאכן), מיינט עס אַ **טיפערע הרהור**, פון וועלכן מ'קען מאכן תורה – אבער **אַ גאנץ אנדערע תורה** ווי דער פשוט'ער רש"י.

חלק ו: סוף השיעור – „בת קול" און פנימיות'דיגע שמיעה

24. הקשיא אויף „בת קול"

אויב מען הערט דעם בת קול נישט, איז עס דאך **useless** – וואס איז דער פוינט פון א בת קול וואס קיינער הערט נישט?

25. דער תירוץ – א נייער פשט אין „בת קול"

„בת קול" מיינט נישט א ליטעראלישע בת קול (א קול פון הימל וואס מען הערט מיט אויערן). דער פשט איז:

- **„הער"** – דאס שמיעה פון אידן אין יענעם טאג – איז א **פנימיות'דיגע הער**, א טיפערע אינערלעכע שמיעה.
- דאס קומט באמת **ארויס פון די אבות** – עס איז א פנימיות'דיגע ירושה.
- **וואס מען שפירט** ווען מען „הערט" דעם בת קול – דאס איז נישט א פיזישע שמיעה, נאר א דערפילונג פון אינעווייניג.

26. דער חסידישער רבי'ס פשט

מען דארף פארשטיין **„וויאזוי מען הערט אין היכל"** – דאס מיינט אז דער „הער" האט א **מער פנימיות'דיגע, טיפערע** מהות, און **פון דעם קען מען מאכן טהור** – פון דער טיפערער שמיעה קומט ארויס טהרה. דערנאך רעכנט ער אויס וואס מען מאכט פון דעם טהור.

27. צוזאמענשטעל מיט קאנט'ס שיטה

דאס ווערט אידענטיפיצירט אלס דער **פערטער/פינפטער/זעקסטער פשט פון קאנט** – א „גאנצע אנדערע" מהלך אין פארשטיין שמיעה און ידיעה. קאנט האט דארט **זיבן פשטים**, כנגד די **זיבן וואכן ספירה.**

28. סיום

די **זיבן תיקונים** קען דער אדם **רעכענען אליינס** – „ברוך השם, דער אדם אן

ווין" – דאס הייסט, אן אויסערלעכע הילף, דורך אייגענע פנימיות'דיגע ארבעט. דאס בינדט זיך צוריק צום גאנצן יסוד פון דעם שיעור: **חירות** מיינט אז דער מענטש קען – און מוז – טון די ארבעט **אליין**, פון אינעווייניג, אן אז איינער זאל אים זאגן וואס צו טראכטן אדער וואס צו שפירן.

כללות'דיגער איבערבליק: דער גאנצער מהלך פון שיעור

דער רויטער פאדעם

דער שיעור בויט זיך אויף אין **צוויי גרויסע בלאקן**:

בלאק א: הקדמה – חירות אלס יסוד (סעקציעס 1–20)

נשמה בהר סיני → מען מוז קלאר מאכן **הנחות** → דער אמת'דיגער ציל פון לערנען = **חירות/פרידאם** → אַ רבי'ס תפקיד = **זיך איבעריג מאכן** → פרידאם גילט אויך אין **מחשבה/אמונה** → מענטשן גלייבן **וואס מאכט זיי סענס**, נישט וואס מ'זאגט זיי → אין הלכה **מעג** מען אליינס מכריע זיין, אין מחשבה **מוז** מען → אָרטאָדאָקסיע = **אנארכיע** → דער וואס קען לערנען האט **אמת'ע פרייהייט**

בלאק ב: דער הויפט-שיעור – פיר+(נול) פשטים אין „מתן תורה" (סעקציעס 21–28)

#	פשט	מהות	שליסל-מושג
0	נייע געזעצן	חילוק בכמות, נישט באיכות	רולס
1	ברית	צוויי-זייטיגער קאנטראקט מיט גמול ועונש	טריטי / נאט"א-מאדעל
2	„הדר קבלוה"	איינזייטיגע, פרייוויליגע קבלה מאהבה	„אונז ווילן עניוועיס"
2.5	שבועה/נדר	לעגאלע התחייבות – חושן-משפט'דיגער דין	קאנטראקט-רעכט
3	רמב"ם'ס עיקר	עפיסטעמאלאגישער גרונט – „אתם ראיתם"	ווארים פיקאציע פון אמת
4	חסידיש-קבלה'דיג	תורה = לבוש; קבלת התורה = צוריק צום שורש	פנימיות'דיגע שמיעה / בת קול

דער סיום-פונקט

דער שיעור ענדיגט מיט דער נקודה אז **דער מענטש קען די תיקונים טון אליינס** – אן אויסערלעכע הילף. דאס בינדט צוזאמען ביידע בלאקן: די **חירות** פון דער הקדמה (יעדער מענטש איז זיין אייגענער אויטאריטעט אין תורה און מחשבה) מיט דעם **חסידיש-קבלה'דיגן פשט** פון מתן תורה (דער מענטש הערט דעם בת קול פון אינעווייניג, גייט צוריק צום שורש, און מאכט פון דארט אַ נייע תורה). **חירות על הלוחות – אל תקרי חרות אלא חירות** – דאס איז נישט בלויז א דרשה, נאר דער פונדאמענטאלער אופי פון וואס מתן תורה מיינט: א מענטש וואס קען **אליין** לערנען, **אליין** טראכטן, **אליין** הערן דעם בת קול – דאס איז דער אמת'ער בן חורין.

תמלול מלא

חירות דורך תורה-לימוד: די נשמה בהר סיני און די פרידאָם פון אַליין-לערנען

אַריינפיר: די נשמה בהר סיני – אַ קאָנעקשאַן צו אונזער לימוד

מגיד שיעור:

איז אַזוי, איך וויל עס אַביסל קאַנעקטן מיט ווי אונז זענען, ווייל ענק זאָלן וויסן ווי איך האַלט צווישן דעם, טריי איך עס צו טון און געוואוֹיר ווערן. עס האָט נישט צו טון מיט קיין שום זאַך וואָס איך זאָל רעדן וועגן די נשמה. איך האָב געזוכט עפּעס אַ וועג ווי מען קען טראַכטן, ווייל מען זאָגט אַז אַלע נשמות זענען געווען בהר סיני [Har Sinai: Mount Sinai]. איך האָב געטראַכט אַז מען קען קאַנעקטן די אייִדיע צו טראַכטן וועלכע סאָרט מהלך פון נשמה. ס'מאַכט סענס, יאָ? יעדער זאָגט אַז אַ נשמה איז געווען בהר סיני, יאָ? ס'איז איין... איך זאָג אַ פּוינט, איך האָב נישט קיין חובת... איך האָב עס געטראַכט אַפשר פינף מינוט צוריק פאַר די שיעור אַז דאָס איז אַ קאַנעקשאַן.

יאָ, מיין נשמה איז דאָ אַ סייט, ס'איז... וויאַזוי הייסט עס? "Souls of Sinai"? קענט איר אַזאַ וועבסייט? יאָ. סאָו, וואָס איז די יסוד פון דעם וועבסייט? אַז אַלע אידן זענען געווען בהר סיני. וואָס הייסט אַלע אידן זענען געווען? אונזערע נשמות זענען געווען. סאָו, וואָס איז אַ נשמה? ס'איז אַזאַ סאָרט זאַך וואָס זי קען האָבן געווען, זי איז אַ גלגול געווען? וואָס מיינט עס אַז מיין נשמה איז געווען? שוין, ס'איז דאָ, ס'מאַכט עס נאָר סענס לויט אַ געוויסע פּשט פון נשמה.

אויב איך האַלט פּונקט אַז דאָס איז ענק קאַנעקשאַן. שוין, קענסטו זאָגן אַז אויב איינער זאָגט אַז דיין נשמה איז געווען בהר סיני, פרעג אים צו ער

מיינט צו זאָגן אַז ס'איז געווען אַ גלגול פון דיין נשמה, צו ער מיינט צו זאָגן אַז ס'איז געווען די נשמה אַזוויווי מיר האָבן געלערנט רבי צדוק הכהן [Rebbe Tzadok HaKohen: 19th century Chassidic master] איז נאָר חלק אויף דעם. אָבער לויט די אַנדערע מפרשים [meforshim: commentators] וואָס זאָגן אַז די נשמות זענען כולי עלמא [kulei alma: everyone, all] באַשאַפן געוואָרן שוין דעמאָלט, סאָו נשמות זענען שוין געווען, נישט נאָר די אידישע נשמות, סאָו גוי'אישע נשמות זענען אויך געווען. קיצור, קענסט זיך מפלפל זיין וויפיל דו ווילסט. דאָס איז איין קאָנעקשאַן.

דער אמת'דיגער יסוד: אַלעס איז געבויט אויף הנחות

אָבער די טיפערע קאָנעקשאַן וואָס איז מיר מער אינטערעסאַנט איז די נושא פון וואָס איז אונזער... וואָס איז מיין תורה [Torah], קען מען זאָגן אַזוי. וואָס איז אונזער שיעור? באמת, אַלע מיינע שיעורים זענען נאָר וועגן דעם. נישט יעדער איינער כאַפּט אַלעמאָל אַז ס'איז וועגן דעם, אָבער אַלע שיעורים זענען וועגן דעם.

ווי מיר האָבן געזאָגט לעצטע מאָל, אַז דו פאַרקויפסט עפּעס, יאָ? דו האָסט געוויסע... געוויסע... נוקחים עמקה [nokhim imka], "What you get out of this". סאָו וואָס האָבן מיר געזאָגט לעצטע מאָל? אַה, אַ טיפע תורה, אָבער "get out of this" אַז אַלעס איז געבויט אויף הנחות [hanokhos: assumptions], יאָ?

למשל, איינער זאָגט "חלק אלוקה ממעל" [khelek Eloka mima'al: a part of God from above] איז אַ נשמה. איך זאָג נאָר אַ משל, וואָס איז אַ משל וואָס איז העלפּפול. איז ער מיינט ער אַז ער האָט עפּעס געזאָגט. בעצם דאַרף מען, עס האָט נאָר צוגעלייגט נאָך דריי זאַכן. נישט זאַכן וועגן נשמה, נאָר גענעראַל זאַכן.

וואָס מיינט חלק? חלק איז אַ בעצם פיזישע מושג. Something is a part of something. וואָס מיינט דאָס? וואָלט איך פריער געקענט ממילא. חלק איז מיינעך מער basic, פאַר דעם מיינעך איז עס נוגע לעצטע וואָך. וואָס מיינט צו זיין אַ part? פאַרשטייט זיך דו קענסט זאָגן אַז אַ part פון גדלות, אָבער וואָס מיינט אַ part? אַ part קען האָבן אַסאַך meanings, און ס'איז טאַקע אַ מחלוקת המפרשים [makhloykes hameforshim: dispute among the commentators], אַ מחלוקת הפילוסופים [makhloykes hafilosofim: dispute among the philosophers] וואָס מיינט אַ part.

איך קען נישט זאָגן אַז איך גיי אַריין אין דעם יעצט, איך וועל נישט זאָגן אַז איך ווייס וואָס דאָס מיינט. איך ווייס נישט וואָס מיינט אלוקה, ממילא ווייס איך נישט. איך שטעל מיך פאַר אַז ס'איז just a פּסוק, איך מיין אַז ס'מיינט גאָרנישט דאָ. אָבער at least די צוויי זאַכן דאַרף מען וויסן, וואָס מיינט גאָט, וואָס מיינט אַ חלק. נאָכדעם קען מען רעדן אַז אַ נשמה איז אַ חלק אלוקה ממעל.

סאָו דאָס איז איין זאַך וואָס מיר האָבן פאַרקויפט לעצטע וואָך, און ס'איז זייער אַ useful יסוד, cause you could use it almost for everything if you realize אַז די basic זאַכן זענען אַ סוגיא. אַזוי ווי מיר האָבן מסביר געווען לעצטע וואָך, אַז די זאַכן וואָס זענען נישט material existence... אַ פּען? I used to have. אין די פריערדיגע קאַר, ס'איז שוין נישט דאָ. אפשר למעלה? אַה, דאָ האָב איך אַ bunch of pens. פייפער האָב איך נישט. איך וועל דאָס נעמען אין אַ ספר.

יאָ, סאָו דאָס איז אַ גוטע דוגמא. ס'איז איין יסוד.

די הויפּט-זאַך: חירות דורך לערנען — "וויאַזוי צו לערנען"

אָבער די אמת'דיגע יסוד, די אמת'דיגע זאַך וואָס מ'דאַרף פאַרקויפן איז אַזוי: אַזוי ווי ווען מ'גייט אין ישיבה, איך האַלט אַזוי ווי מ'גייט אין ישיבה, זאָגן די... איך האָב שוין געזאָגט דאָס אַמאָל דאָ? זאָגן די ליטווישע ישיבות אַז זיי לערנען דיך גאָרנישט אויס, זיי לערנען דיך נאָר אויס וויאַזוי צו לערנען.

אַזוי האָט מען מיר איינגערעדט אין ישיבה, איך האָב קיינמאָל נישט פאַרשטאַנען וואָס מ'וויל פון מיר. איך האָב געזאָגט, "חברה, וואָס מיינט איר פאַרקויפט מיר דאָס? וויאַזוי זאָל איך לערנען? What's the point of that?" When I was in yeshiva, it seemed to me totally useless, this statement. ס'האָט געסאָונדט פאַר מיר ווי אַן excuse. אָבער מ'האָט מיר געראָטן, "אויב דו ווילסט זיין אַ מגיד שיעור, זאָגסטו זיי אַזוי: נישט די גמרא'ס לערנט מען, נאָר וויאַזוי צו לערנען די גמרא." קענסט די גמרא? זאָגסטו, "איך קען נישט די גמרא." איך האָב געזאָגט, "חברה, איך וויל וויסן די גמרא'ס, ס'איז מיר אינטערעסאַנט."

שוין. אָבער עכט האָבן זיי אַ שטיקל פּוינט, נאָר ס'איז זייער שווער עס actually אויסצולערנען. אויב מיר זענען נישט קיין דעת המכריע [da'as hamakhria: the deciding opinion]. אָבער לאָמיר זאָגן אַ גרויסן פּוינט. וואָס איז די פּוינט? איך רוף עס "פרידאָם" [freedom].

חירות על הלוחות — די פרידאָם פון תורה

יעדער איינער וויל פרידאָם. שטייט אין תניא [Tanya: foundational Chabad text] ערגעץ וואו, "הרי בני ישראל עבדים, עבדי ה' ולא עבדים לעבדים" [harei bnei Yisroel avodim, avdei Hashem v'lo avodim la'avodim: behold, the children of Israel are servants, servants of God and not servants to servants]. אַ איך, אויב אַ איך, דאָס איז דאָך די מעשה פון קבלת התורה [kabolas haTorah: receiving the Torah], יאָ? "אנכי ה' אלקיך אשר הוצאתיך מארץ מצרים" [Anokhi Hashem Elokekha asher hotzeisikha me'eretz Mitzrayim: I am the Lord your God who took you out of the land of Egypt]. איינע פון די זאַכן, שטייט "חרות על הלוחות" [kheirus al halukhos: freedom on the tablets], אַל תקרי "חרות" אלא "חירות" [al tikrei "kheirus" ela "kheirus": do not read it as "engraved" but as "freedom""]. איינע פון די זאַכן וואָס ווען מ'איז מקבל די תורה ווערט מען אַ פרייער מענטש. און דער עולם פאַרשטייט נישט וויאַזוי ס'קען זיין. שוין, דאָס איז אַ גרויסע קשיא.

עבדים לעבדים vs. בני חורין — צוויי סאָרטן אידן

אָבער באופן פשוט, איז כל זמן וואָס אַ מענטש, לאָמיר זאָגן, לאָמיר זאָגן אַז אונז זענען אידן. אויב מיר וואָלטן נישט געווען אידן איז עס אַביסל אַן אַנדערע לעוועל שאלה, דאַרף מען רעדן אויף יענע לעוועל. אָבער לאָמיר רעדן אויף די לעוועל וואָס אונז זענען אידן, און אידן מיינט אַז אונז זענען בני תורה [bnei Torah: children/students of Torah], יאָ, אוהבי התורה [ohavei haTorah: lovers of Torah], בני התורה, איך ווייס שוין, אונז זענען נאָסן לאמונת התורה [nosen le'emunes haTorah: adhering to faith in the Torah].

איז אין די לעוועל, אַזוי ווי דו זאָגסט, איז דאָ עבדים [avodim: servants/slaves] און איז דאָ בונים [bonim: sons/builders]. איז דאָ מענטשן וואָס קענען נישט קיין לערנען. וואָס מיינט ער קען נישט קיין לערנען? אַז ער איז אַלעמאָל עבד לעבד [eved la'eved: servant to a servant], אַזוויווי עבד לעבד, יאָ? ער דאַרף אַלעמאָל פרעגן דעם רב וואָס שטייט אין די תורה. אָדער אויב ער וויל עפּעס פאַרשטיין, דאַרף ער פרעגן די משפיע [mashpia: spiritual mentor] וואָס מיינט עס.

מה שאין כן [mah she'ein kein: in contrast] אויב איינער גייט אין ישיבה, און אין די ישיבה, איך האָב נישט געזאָגט אַזאַ ראַדיקאַלישע זאַך, מסתמא [mistama: presumably] מיינען זיי עס נישט. אָבער לויט ווי מיין פשט איז, אויב איינער גייט אין די ישיבה און מ'לערנט אים אויס וויאַזוי צו לערנען. אין אַנדערע ווערטער, די רבי'ס דזשאָב איז זיך צו מאַכן איבעריג. ס'איז אויך מיין דזשאָב, ביי די וועי. קיינער זאָל נישט בלייבן דאָ. אויב מ'בלייבט דאָ איז אַ ברכה לבטלה [brokhe levatoleh: a blessing in vain], איך מיין צו זאָגן. מ'דאַרף בלייבן ביז דעמאָלטס וואָס איך וועל אים זאָגן ווען ער זאָל אָפּשטעלן. דאָס איז די טריק. אָקעי, איך

רעד נישט הלכה למעשה [halokhe lema'aseh: practical law], אָבער די אידיע איז אַזוי.

דער רבי'ס תפקיד: זיך מאַכן איבעריג

אויב אַ רבי'ס דזשאָב, אַ רעכטע רבי, איז צו מאַכן, איז to make himself... זיך מאַכן איבעריג. און מ'דאַרף אים נישט שוין. אין אַנדערע ווערטער, ער זאָל נישט דאַרפן פרעגן דעם רב וואָס איז די שאלה, ווייל ער קען לערנען. וואָס הייסט איינער קען לערנען? ער קען זיך אַליינס קוקן אין גמרא און זען וואָס די תשובה איז. און דאָס איז actually a very big כשרון [kisharon: talent/skill].

איך מיין אַז רוב ישיבות לערנען עס נישט אויס, שוין, זיכער נישט לגבי הלכה [legabei halokhe: regarding Jewish law], ווייל ווען מ'לערנט הלכה לערנט מען פונקט פאַרקערט אויס, מען טאָר נישט אַליינס מבאר זיין די הלכה, מען דאַרף פאָלגן די משנה ברורה [Mishnah Berurah: authoritative 20th century halakhic code], איז דאָס useless. אויך עפעס, אַז מען קען אַליינס קוקן אין משנה ברורה, האַלט מען שוין ערגעץ. מען דאַרף נישט קוקן אין די פסקי תשובות [Piskei Teshuvos: contemporary halakhic work] זאָל דיר זאָגן וואָס דער נטעי גבריאל [Nitei Gavriel: contemporary halakhic work] מיינט אַז די משנה ברורה האָט געזאָגט. אָקעי, דאָס איז שוין עפעס אַ לעוועל פון חירות.

אָבער ווייטער קען ער נאָכדעם זאָגן ווי דער חזון איש [Chazon Ish: 20th century halakhic authority] האָט אויסגעלערנט, אָדער אַזוי ווי ר' משה פיינשטיין [Rav Moshe Feinstein: 20th century halakhic authority] האָט אויסגעלערנט. ער קען לערנען די גמרא און פסק'ענען, האָט ער אַ געוואַלדיגע פרידאָם. אין אַנדערע ווערטער, ער איז אַליינס responsible אויף זיין אייגענע הלכה.

יעצט, שוין נאָכדעם וועלן איינער פייטן, ווייל דער וועט זאָגן אַזוי און דער רב וועט זאָגן אַזוי, אַה, האָט מען שוין פּאָליטיק. אָקעי, פּאָליטיק איז אַן אַנדערע ענין.

די דוגמא פון חזון איש: למעשה פרידאָם

אָבער וויבאַלד, און ס'איז זייער אינטערעסאַנט, ער האָט טאַקע פאַרגעלערנט, איך מיין אמת'דיג אַז איינער וואָס איז אַפילו נישט עוסק בתורה [osek baTorah: engaged in Torah study], at least you could believe in this. אין אַנדערע ווערטער, ס'איז זייער אינטערעסאַנט, אַ גאַנץ אָריגינעל, און די אַלע רבנים, און איינער האָט מיר געזאָגט אויפהערן צו האַקן אויף רבנים, איך האַק נישט אויף רבנים, אָבער די אַלע, כּאילו [ke'ilu: as if], אַלע ליידיגייערס וואָס רופן זיך רבנים, איך מיין נישט די עכטע רבנים, זיי זענען זייער אינטערעסירט אין די סוגיא וואָס הייסט זאָגן ממרא כּהלכתה [mamra kehilkhoso: rebellion according to the law], אין אַנדערע ווערטער, אַז ס'איז נישט אַזוי.

איך וויל זאָגן אַז ס'איז זייער וויכטיג, מיר דאַרפן איינזען אין דעם אמת'דיג ראַדיקאַל וויאַזוי צו קענען אַרבעטן די תורה, אָבער ס'איז זיכער אַז בכל ימות [bekhol yemos: in all times], זייט וואָס די צייט וואָס אונז האָבן די תורה, אַרבעט עס נישט טאַקע שלי אַזוי. אין אַנדערע ווערטער, "על ימין ועל שמאל" [al yomin ve'al smol: to the right and to the left], "לא תסור ככל אשר יורוך על ימין ועל שמאל" [lo sosur kakhol asher yorukha al yomin ve'al smol: do not turn from all that they instruct you, to the right or to the left], לויט די בעצם, אַז ס'איז נישט אַזוי, נישט די אמת'דיגע, לאָמיר נישט זאָגן די אמת'דיגע פשט פון וואָס אַ איד פאַרשטייט די תורה, ער לערנט חומש רש"י [Chumash Rashi: the Five Books of Moses with Rashi's commentary], ער לערנט גמרא, ער לערנט די סוגיא, ס'קומט אים אַזוי אויס.

ווי דער חזון איש האָט אויסגעלערנט, דער חזון איש איז האָט בפועל ממש [befo'al mamosh: actually in practice] מדריך געווען געלייט, ווער ס'איז בר הכי [bar hakhi: capable/qualified] זאָל לערנען אַ סוגיא און זאָל פסק'ענען פאַר זיך. יעצט צו די גאַנצע וועלט וועט פאָלגן, that's not your business, that's another discussion. ער האָט געוואָלט אַז מ'זאָל פאָלגן, אָבער אַז זיי פאָלגן נישט, איז נישט זיין עסק. אָבער at least ער האָט געגעבן פאַר מענטשן ווען זיי לערנען די סאָרט independence, אַז דו מעגסט לערנען, דו מוזט נישט נאָר, דו מעגסט נישט נאָר, דו מוזט לערנען אַ סוגיא. ס'איז מבהיל על הרעיון [mavhil al hara'ayon: frightening regarding the idea], אָבער וויבאַלד איז דאָס נישט ווייל ער האָט געהייסן פאָלגן נישט פריער, און דו האָסט יאָ געלערנט, טאָרסטו נישט פאָלגן נישט פריער, דו דאַרפסט טון אַזוי ווי ס'קומט אויס.

די זעלבע פרינציפּ אין מחשבה און אמונה

און דאָס איז די איין אַקאַונט, לאָמיר זאָגן, דאָס איז איין וועג פון פאַרשטיין די תורה. און אַזוי למשל, איך וויל דיר גיין אַסאַך ווייטער פון דעם, איך וויל דיר זאָגן אַז די זעלבע זאַך איז אין הגדה [hagodoh: thought/philosophy], אין מחשבה [makhshovoh: thought]. איינער קען דיר נישט קומען זאָגן אַז מ'מוז, אַזויווי ער זאָגט, מ'מוז גלייבן, מ'מוז זאָגן ביז מ'גלייבט. דאָס איז דאָך נאָנסענס. וואָס הייסט מ'מוז? לאָמיר נישט רעדן אַז מ'דאַרף גלייבן וואָס ס'שטייט אין די תורה, לאָמיר קוקן וואָס ס'שטייט אין די תורה. איך רעד אַפילו אויף דעם לעוועל, אָבער ס'איז די זעלבע זאַך אין יעדע לעוועל. ס'איז נישט אַזוי אַז דו קענסט פיקן וואָן לעוועל.

די בעל שם טוב און די קאַווע-משל

אַז איינער זאָגט, מ'מוז גלייבן זייט דער בעל שם טוב [Baal Shem Tov: founder of Chassidism, 18th century] איז געקומען, מוז מען גלייבן אַז יעדע בית המדרש [beis hamidrash: house of study] דאַרף האָבן אַ קאַווע, און אויב נישט איז עס נישט קיין בית המדרש. יאָ? די בית המדרש איז נאָך פון פאַר די אַרבעט פון בעל שם טוב. סאָו מ'קען זען, ס'איז נישט דאָ קיין קאַפּע, ס'איז נישט דאָ קיין קאַווע, ס'איז נישט דאָ קיין פרידזש, אויך איז מיר אַ בית המדרש. יאָ? לויט אים, לויט'ן בעל שם טוב, טאָר מען נישט דאַווענען אין די בית המדרש. אָקעי, איך מאַך אַ דזשאָוק, אָבער ענק פאַרשטייען די נמשל [nimshal: the lesson/application].

מאי חזית? — די פראַגע פון מקור

נאָר וואָס קומט דאַך דער זאָגן? וועסטו מיר זאָגן, "מאי חזית?" [mai khazis: what did you see? what is your proof?] איך מיין, מאי חזית דנטרנא? איך הער, דו האָסט געזאָגט אַז דאָס איז דער בעל שם טוב. Where did you get this from? ס'איז דאָך עפעס אַ וועג, ס'איז דאָך עפעס אַ סדר [seder: order/system], whatever it is. איך ווייס נישט פונקטליך וואָס ס'איז. איך מיין אַז איך ווייס, אָבער ס'איז not simple צו מאַכן אַז יעדער זאָל agree-ען אויף וואָס ס'איז.

אויב ס'איז דאָ עפעס אַ וועג וויאַזוי אונז דעסיידן, ס'שטייט אין אַ פסוק, ס'שטייט אין אַ גמרא, אָקעי, דער רמב"ם [Rambam: Maimonides, 12th century] זאָגט אַז מ'דאַרף פאָלגן די גמרא, האָבן מיר עפעס אַן השכלה [haskoloh: understanding/logic]. וואָס ס'שטייט נישט, פלאַצט דיר מיט דיין בעל שם טוב. איך מיין, איך האָב מיט דעם גאָרנישט איינגעלייגט. איך קען אים אַסאַך דרך ארץ [derekh eretz: respect] און אַלעס, אָבער איך בין דיר נישט שולדיג גאָרנישט. יאָ?

מסקנא: תורה-פרידאָם איז ריעלער ווי וועלטלעכע פרידאָם

דאָס איז איין זייער וויכטיגע וועג פון פאַרשטיין די תורה. און איך מיין אַז דאָס איז, אין אַ זייער real sense, אַסאַך מער פרי ווי ס'איז דאָ אין עניוועיר עלס. פאַרוואָס? ווייל ס'איז נישט אַפילו דאָ טעאָרעטיש, איך דאַרף

נישט זאָגן, ס'איז נישט אַפילו דאָ טעאָרעטיש אַזאַ זאַך. ס'איז דאָ מענטשן וואָס האַלטן אַז ס'איז דאָ טעאָרעטיש אַזאַ זאַך, אָבער הלכה למעשה, ס'איז נישט אַפילו דאָ טעאָרעטיש אַזאַ זאַך. די מענטשן וואָס איך קען וואָס האָבן די פרידאָם, האָבן עס למעשה [lema'aseh: in practice].

ס'איז נישט אַפילו דאָ טעאָרעטיש אַזאַ זאַך אין דרויסן פון בית המדרש, אַז דו זאָלסט לערנען די סוגיא פון טרעפיק לייטס, און דו קומסט אויס אַז די קעמערע וואָס שיקט דיר אַ טיקעט איז אָפּגעפרעגט, דער רמב"ם האַלט נישט דערפון, דער רי"ף [Rif: Rabbi Yitzchak Alfasi, 11th century] האַלט נישט דערפון, דער קאָנסטיטוציע האַלט נישט דערפון, ניו יאָרק סטעיט קאָנסטיטוציע, אַה, אַז זיי האָבן געמאַכט תשוקה [teshukoh: desire/corruption], אַז זיי האָבן געמאַכט קאָראַפּשן, ס'שטימט נישט, ס'איז זיך אַליין סותר [soiser: contradictory], און ממילא פאַרענטפערט זיך אָן, און ס'טוט ווייי פאַר אַ איד אַזוי, אַזוי ווי איך פיל

חירות דורך תורה: די אַנאַרכיסטישע נאַטור פון הלכה

פאַרוואָס די וועלטלעכע סיסטעם איז משועבד

Instructor:

פאַרוואָס? ווייל ס'איז נישטאָ אפילו דאָ טעאָרעטיש, איך וועל דיר דאַרפן זאָגן, ס'איז נישטאָ אפילו דאָ טעאָרעטיש אַזאַ זאַך. ס'איז דאָ מענטשן וואָס האַלטן אַז ס'איז דאָ טעאָרעטיש אַזאַ זאַך, אָבער הלכה למעשה [halakha l'ma'aseh: in practical terms] איז נישטאָ אפילו דאָ טעאָרעטיש אַזאַ זאַך.

די מענטשן וואָס איך קען וואָס האָבן די פרידאָם האָבן עס למעשה [l'ma'aseh: in practice]. ס'איז נישטאָ אפילו דאָ טעאָרעטיש אַזאַ זאַך אין די, פון אינדרויסן פון בית המדרש [beis hamidrash: study hall], אַז דו זאָלסט לערנען די סוגיא [sugya: Talmudic topic] פון טרעפיק לייטס, און ס'וועט דיר קומען אויס אַז די קעמערע וואָס שיקט דיר אַ טיקעט איז אָפּגעפרעגט, דער רמב"ם [Rambam: Maimonides] האַלט נישט דערפון, דער רי"ף [Rif: Rabbi Yitzchak Alfasi] האַלט נישט דערפון, די קאָנסטיטוציע האַלט נישט דערפון, די ניו יאָרק סטעיט קאָנסטיטוציע האַלט נישט דערפון.

איי, זיי האָבן געמאַכט, ס'איז שקר [sheker: falsehood], ס'איז קאָראַפּשן, ס'שטימט נישט, ס'איז זיך אַליין סותר [soser: contradictory]. און ממילא [memeilah: consequently] פאָר איך מיר אַזוי אָן, און ס'וועט טון אַזאַ איד אַזוי? אַזוי איך פיר זיך? למעשה פאָרט מען זיך אָן, ס'העלפט נישט קיין סאַך, מ'צאָלט אָפּ די טיקעט מיט דריי מאָל די טיקעט, און אַזוי ווייטער. און בקיצור [bekitzur: in short], ס'איז נישטאָ קיין וועג אַרויס.

די אידישע חירות: אַ פּראַקטישע רעאַליטעט

סאָו [so] יו'ר אָלוויז גאָנאַ בי משועבד [meshu'abad: enslaved]. אַ מענטש וואָס איז נישט קיין היימישער איד, וואָס איז נישט קיין אָרטאָדאָקסישער איד אין די פשוט'ע סענס, איז אין אַ געוויסן זין משועבד. אַ איד אויך, איך האָב געמיינט, אַ איד קען זיך אויך נישט אַרויסדרייען פון דעם. ס'איז אויף יענעם לעוועל מורא'דיג משועבד און ער איז אַן עבד [eved: slave].

יאָ, טעאָרעטיש קען ער זאָגן אַז ס'איז דאָ אַ קאָנסטיטוציע, און אויב דו ווילסט, אויב ס'וועט מצליח זיין [matzliach zayn: be successful], וועסטו גיין צו די, משכנע זיין די סופרים קאָרט פון די סופרים קאָרט, אַז בעצם די גאַנצע איידיע פון טרעפיק קאָרט איז נישט קאָנסטיטוציאָנאַל, ס'שטייט נישט אין די קאָנסטיטוציע אַז דו דאַרפסט האָבן עקסטערע טרעפיק קאָרטס. לאָמיר גיין דערין. בקיצור, ס'שטימט נישט, יעדער איינער ווייסט, דריי אַ גאַס, ס'שטימט נישט.

אָבער ס'העלפט דיר גאַרנישט, ס'העלפט ווי אַ רעטעך [like a radish: i.e., not at all]. און הלכה למעשה דאַרפסטו פאָלגן וואָטעווער לאָו-לייף זיצט דאָרט אין די שעריפ'ס אָפיס, דו דאַרפסט אים פאָלגן, און אויב נישט וועט ער דיר די חיים זעצן. ס'איז נישטאָ קיין וועג אַרויס פון דעם.

די אָפּציע פון חירות אין הלכה

משא"כ [masha khen: in contrast] אַ איד, ס'איז דאָ אַזאַ אָפּציע. ס'איז דאָ, ס'איז דאָ. אין בּאָראָ פּאַרק איז עס אַביסל שווערער, יאָ, אָבער ס'איז דאָ אַזאַ, ס'איז דאָ אַזאַ אָפּציע. ס'איז דאָ מענטשן וואָס פירן זיך אַזוי, ס'איז דאָך אַזעלכע משוגעים. איך זאָג נישט אַז איך האַלט פון זיי, אָבער ס'איז דאָ אַזעלכע מענטשן וואָס זיי פירן זיך אַזוי.

ער לערנט זיך הלכות שבת [hilkhos Shabbos: the laws of the Sabbath], און אים קומט אויס אַז שבת מעג מען פאָרן מיט אַ בייק, און ער פאָרט מיט אַ בייק אין פלאַץ, און ער קומט אין בית המדרש מיט זיין בייק. לאָמיר זאָגן, איך זאָג אַ משל [mashal: parable/example]. און מ'זאָגט אים, "דו ווייסט נישט וואָס דו פירסט זיך?" "נו, איך האָב געלערנט, איך קען דיר בעסער לערנען פון דיר." און ס'קומט מיר אויס אַז מ'טוט יאָ אַזוי, און שוין.

און דער רב זאָגט מ'טאָר נישט גיין אויפן עירוב [eruv: ritual boundary permitting carrying on Sabbath], און ער גייט יאָ. פאַרוואָס? ווייל ער קען נאָכטון דעם שולחן ערוך [Shulchan Arukh: Code of Jewish Law] וואָס דער רב זאָגט. ער זאָגט, רב, איך האָב דיך אין בוידעם [in the attic: i.e., I have you figured out], מיין שולחן ערוך זאָגט אַזוי, און איך האַלט אַז ס'איז אַ מצוה [mitzvah: commandment], און איך וויל, און איך דאַרף זיך אפילו שלאָגן מיט די ערווע [ervah: forbidden sexual matters], וואָטעווער.

איך רעד נישט צו ער איז גערעכט אָדער נישט גערעכט, איך רעד נאָר אַז ס'איז דאָ אַ משונה'דיגע, כמעט [kim'at: almost] אַנאַרכיזם איז דאָ אין די וועג וויאַזוי די הלכה פאַקטיש אַרבעט, אפילו בימינו אלה [biyameinu eileh: in our days].

פאַרוואָס די משטרים זענען נישט צופרידן

און ס'איז דאָ אַ גוטע ריזען פאַרוואָס די אַלע משטרים על הציבור [mishtarim al hatzibbur: authorities over the public] זענען זיי נישט העפּי מיט דעם אַז די הלכה אַרבעט אַזוי. און זיי זוכן אַלעמאָל די איין אויסגעדראָשענע הלכה וואָס שטייט דאָרט אַז ניין, דער רב קען יאָ מאַכן וועלכע תקנה [takanah: rabbinic enactment] ער וויל אפילו שלעכט פאַר די תורה, און ס'איז איין הלכה פון גאַנץ תרי"ג הלכות [taryag hilkhos: 613 laws]. דאָ איין סיבה, איך פאַרשטיי אַז ס'איז נישט אַזוי, איך פאַרשטיי. ס'קען זיין אַז איך מאַך עס מער וויכטיג ווי ס'איז, אָבער ס'איז דאָ איין הלכה.

און אַלע אַנדערע, ס'איז אומר [omer: it says] אַז עני סטאַפּיד גיי קען דזשאַסט גאָו, און ס'איז עמעזינג, און ס'איז כאילו [ke'ilu: as if] נישט, און ס'איז זייער צוגעוועגן אַז ס'איז דאָ אַזאַ זאַך ווי אַ רב, ס'איז דאָ אַזאַ זאַך ווי אַ רב, און ס'איז נישט דאָ.

דער יסוד: קיין איינער קען נישט דעסיידן הלכה פאַר אַ צווייטן

איך מיין, ס'איז דאָ געווען אַסאַך פּראָבּעס צו מאַכן אַזאַ זאַך אין אידישקייט, און ס'איז אַמאָל געלונגען און אַמאָל נישט געלונגען. אָבער ביסודו [b'yesodo: fundamentally], איך מיין, זייט, איך מיין, ס'איז נישט דאָ אַזאַ זאַך אַז ס'איז דאָ איינער וואָס קען דעסיידן די הלכה פאַר אַ צווייטן. ס'איז נישט דאָ אַזאַ זאַך!

דער רמב"ם האָט געטראַכט אַז ער האַלט אַז אַלע אידן האָבן מקבל געווען [mekabel geven: accepted] די תלמוד בבלי [Talmud Bavli: Babylonian Talmud], לעטס אַסום, באַט דאָס דאָזנט מעיק מאַטש און עי דיפרענס, ווייל דו קענסט נאָך אַלץ אינטערפּרעטן די תלמוד בבלי וויאַזוי דו ווילסט. קיינער איז נישט מוסמך [musmakh: authorized] דיר צו זאָגן וואָס צו טון. דער איינציגסטער וואָס איז מוסמך דיר צו זאָגן וואָס צו טון איז דו אַליין!

שוין, אָבער דו קענסט נישט זאָגן, איך פיר זיך מנהג המקום [minhag hamakom: local custom], וואָטעווער דער רב זאָגט. איך זאָג נישט אַז מ'קען מאַכן אינגאַנצן ענערכי, אָבער די יסוד [yesod: foundation] האָט אָבער שייכות [shaykhes: connection] צו חירות [cheirus: freedom], און די חירות אַרבעט.

ביישפּילן פון די חירות אין פּראַקטיק

ס'קען קומען איינער, און נישט נאָר ס'קען קומען, ס'קומט. און די גאַנצע שטאָט האָט דיך פיינט, און דו קענסט האָבן דיין מנין [minyan: prayer quorum], און ביי אונז זאָגט מען נישט קיין, ביי אונז אין בית המדרש זאָגט מען נישט קיין יוצרות [yotzros: liturgical poems]. און דו ווילסט אפילו מאַכן אַ חרם [cherem: excommunication], און דו קענסט זיך הענגען מיט דיין חרם, ס'טוישט נישט גאָרנישט. מ'זאָגט עס נאָך אַלץ.

ביי אונז גייט מען דאַווענען נאָך חצות [chatzos: midnight]. פאַרוואָס? ווייל אונז האָבן געמאַכט אַ פּשט'ל [peshtel: interpretation] אַז ס'קומט אויס אַז מ'מעג, תוספות יו"ט [Tosafos Yom Tov: a 17th century commentator]. שולחן ערוך איז נאָר איינער'ס אָפּיניען וואָס די הלכה דאַרף זיין.

איך מיין צו זאָגן, אוודאי [vadai: certainly], שולחן ערוך, איך מיין צו זאָגן, ווי ווייט דו ווילסט גיין, איך גיי נישט אַריין אין פאַרשידענע גדרים [gedarim: parameters] פון די הלכה און אין אחריות [achrayus: responsibility] און אַזוי ווייטער. די יסוד איז אַזוי, און די יסוד איז אַז ס'איז דאָ אַן אחריות ווייל ס'איז ריכטיג, נישט ווייל איינער האָט געזאָגט אַז ס'איז ריכטיג. און אַזוי אַרבעט די תורה, און רוב תורה אַרבעט אמת'דיג אַזוי.

פּוסקים און מורא

מ'זעט נישט קיין פּוסק [posek: halakhic decisor] זאָל זאָגן, איך מיין שפּעטער זעט מען יאָ, "איך האַלט אַזוי, איך האָב מורא [yirah: fear]." אָקעי, איך ווייס אַז דו האָסט מורא, האָסטו מורא? איך מיין, גיי צו אַ טעראַפּיסט, האָב נישט קיין מורא. וואָס ווילסטו פון מיר?

אָבער דער "ויואל משה" [Vayoel Moshe: a work by the Satmar Rebbe] אַרבעט אַזוי, און דאָס איז אַן אמת'דיגע, איך מיין אמת'דיג אַז דאָס איז אַ פרידאָם וואָס איז נישטאָ.

חירות אויף טאַט: די טיפערע פרייהייט

און די זעלבע זאַך, פאַרשטייט זיך אַז דאָס איז אמת'דיג די פרידאָם אויף טאַט [ta'at: sin/transgression], און טאַט איז נאָך אַסאַך טיפער פאַר ווער ס'ווייסט אמת'דיג ווי זינדיגקייט אַרבעט. און איך זאָג נישט אַז ס'פירט זיך למעשה אַזוי, ווייל... אָבער אַז דאָס איז אַז איך קען זאָגן, און איך האָב די גאַטס צו זאָגן אַז בעצם עבירות [aveiros: transgressions] איז נישט דאָ, פאַרוואָס איך וויל זיי זאָגן?

איך, יצחק לוי, איך האָב נישט קיין פּראָבלעם צו גיין אין יוטוב. שוין, יוטוב קען מיך נישט אַרויסוואַרפן, איך מיין זיי קענען, אָבער ס'איז דאָ אַנדערע עבירות. אויף די עבירות זענען זיי נישט מקפיד [makpid: strict], יאָ? ס'איז דאָ עבירות וואָס זיי זענען מקפיד. זיי זענען נישט מקפיד אויף אידישע עבירות, און די אידן זענען נישט מקפיד אויף זייערע עבירות.

דער כלל פון אַ תלמיד חכם

על כל פנים [al kol panim: in any case], איך קען זאָגן אַז איך האַלט אַז יעדער איד מעג לערנען גמרא [Gemara: Talmud] און פסק'ענען [poskenen: render halakhic decisions]. פאַרוואָס איך האַלט? איך האַלט נישט אַזוי, רבי משה פיינשטיין [Rabbi Moshe Feinstein] פירט זיך אַזוי, קען זיין אַז זיין תשובה [teshuvah: responsum] איז אַ קולא [kulah: leniency].

איינמאָל האָט מען אים געזאָגט אַז דער מגן אברהם [Magen Avraham: a 17th century commentary] זאָגט... איר קענט די מעשה [ma'aseh: story] פון די חזון איש [Chazon Ish: Rabbi Avraham Yeshayahu Karelitz] מיט רבי... ווער איז דאָס געווען? רבי שרגא בראַנדסדאָרפער, מיין איך, פון די חסידישע ראש ישיבה [rosh yeshivah: head of yeshiva]. בראַנדסדאָרפער האָט ער געהייסן? די בעלזער ראש ישיבה? שלום בראַנדסדאָרפער.

די מעשה מיט'ן חזון איש

ער קומט צום חזון איש, און דער חזון איש האָט געוויזן אַ סימן [siman: section] חזון איש, און מ'האָט געוויזן פאַר'ן חזון איש אַז דער מגן אברהם זאָגט פאַרקערט פון אים. זאָגט ער, "יאָ? אינטערעסאַנט." ער נעמט אַ פּען צו געשריבן, "וידוי ליתא כמגן אברהם" [vidui leisa k'Magen Avraham: there is no obligation according to the Magen Avraham]. יענער איז אַרויסגעפאַלן פון די כלים [keilim: vessels,] [i.e., he was shocked]. ער האָט געמיינט אַז ער וועט זיך אַנגעבן מיט'ן מגן אברהם. זאָגט ער, "יאָ, שכח פאַר'ן מיר צולייגן [shakhach far'n mir tzuleigen: I forgot to add it]. אָקעי, ער האַלט אַנדערש פון מיר. שכח, איך מיין, אינטערעסאַנט."

דאָס איז אַ... און איך קען דאָס זאָגן. און פאַרוואָס קען איך עס זאָגן? ווייל איך בין בעקד [backed] ביי די פאַוער פון דעם בוק. איך בין נישט בעקד ביי עדות [eidos: witnesses], ווי יענער זאָגט, צען חסידים וואָס גייען שעכטן יענעם וואָס פאָלגט נישט ווי איך. איך בין נישט בעקד ביי פּאָליס וואָס האָבן דזשיילס צו לייגן מענטשן. איך בין בעקד נאָר ביי די אידיע, ווייל איך האַלט אַז די... און דו האָסט אויך, יאָ, דער וואָס דינגט זיך מיט מיר האַלט אויך אַז בעצם דאַרף מען נאָר פאָלגן די בוק.

קען איך מיך חוצפה'נען זאָגן, "קום, לאָמיר לערנען, דו וועסט זען, עס שטייט אַנדערש." און דאָס מיינט אַז אין ריעליטי איז דאָ אַ huge amount of freedom, אויב איינער האָט די גאַטס, און בכלל [bikhlal: in general] אויב איינער האַלט ביים לערנען, אויב איינער האַלט ביים עס טון, אָדער וויל סתם [stam: simply] זאָגן, "עס איז טאַקע נישט קיין ענין [inyan: matter], ווייל דו וועסט זאָגן, 'ווער ביסטו?'" אָדער ער וועט זאָגן, "איך בין נישט. איך זאָג דיר נאָר וואָס עס שטייט אין פּסוק [pasuk: verse], איך זאָג דיר נאָר וואָס עס שטייט אין די גמרא," whatever, whoever is assumed to be די סמכות [samkhus: authority], קען איך עס טון, און איך קען עס נישט טון אין כמעט אין שום אַנדערע קאָנטעקסט פון די וועלט. קען מען נישט טון די חוצפה [chutzpah: audacity], at least נישט אין די וועג.

ס'איז נישטאָ קיין פּויבסט

נאָר ביי די אידן וואָס האָבן אַ תורה, וואָס טעאָרעטיש זענען זיי מחויב [mechuyav: obligated] צו די תורה, און טעאָרעטיש איז קיינער קען נישט זאָגן פאַר אַ צווייטן וואָס עס שטייט אין די תורה. און דאָס איז אַ געוואַלדיגע חירות פון מי שעוסק בתורה [mi she'oseik baTorah: one who engages in Torah study]. אַזוי האַלט איך.

אַזוי ווי מ'זאָגט, אַ תלמיד חכם [talmid chacham: Torah scholar], אַז ער זעט אַ תלמיד חכם האָט געטון אַן עבירה בלילה [ba'lailah: at night], איז ער ודאי עשה תשובה [vadai asah teshuvah: certainly repented]. ער האָט געט געשריגן אַ תשובה, האָבן מיר געזאָגט, יאָ? די חירות האָט נישט קיינער אַנדערש. דאָס הייסט אַ בן חורין [ben chorin: free person]. ער קען, ער קען טאַקע. ס'איז דאָך האָפענטליך האָט ער געשריגן אַ תשובה פאַרדעם, ווייל ער איז נישט סתם אַ ליידיגייער. אָבער, אָבער דאָס איז די...

אָבער דאָרט שטייט דאָך אַז נישט, דאָרט שטייט אַז ער איז אַ ברוך [barukh: blessed]. אָקעי, דאָס איז נאָך אַ שמועס [shmu'es: conversation], מיר וועלן זען וואָס הייסט אַ ברוך, און ווער דיסיידט

ווער איז די ברוך. אַה, ס'איז איין מינוט. סאָו לאָמיר רעדן וועגן מחשבות [machshavos: thoughts].

די פּראַקטישע אַרבעט פון חירות

סאָו, דאָס איז אין עולם המעשה [olam hama'aseh: the world of action], און אין עולם המעשה אַרבעט עס אויך אַגב [agav: incidentally]. איך זאָג דיר אַז עס קען בעסער אַרבעטן. אין אַנדערע ווערטער, פּאָליטיק איז פּאָליטיק, אָבער אין טעאָרעטיש איז יעדער איינער מסכים [maskim: agrees] צו דעם. נישט יעדער איינער, איך האָב דיר געזאָגט, ס'איז דאָ מענטשן וואָס זענען זייער אינטערעסירט אין די אַלע מיני שמאַל [shmol: narrow-minded authorities] וואָס זאָגט פאַרקערט. אָבער, און מ'דאַרף מוחה זיין [mocheh zayn: protest] אַקעגן, איך בין נישט אויף יענע זייט אויף די מינוט.

אָבער טעאָרעטיש איז יעדער איינער מסכים צו דעם. און איך מיין אַז ס'אַרבעט גאַנץ למעשה אַרבעט עס. אין אַנדערע ווערטער, ס'איז נישטאָ דאָ קיין פּויבּסט [pope], און איך מיין צו זאָגן, אויף וויפיל ס'איז דאָ אַ פּויבּסט איז ממש אַ פּויבּסט לשם [lesheim: for the sake of] וואָס די רבנות [rabbanut: rabbinate] איז אַ bureaucracy, לשם שרייבן אין געוויסע פּייפּערס מאַכט עס אַ נפקא מינה [nafka minah: practical difference].

קיין שום איד כמעט, ס'איז דאָ ליידער אידן וואָס יאָ, ווייל זיי זענען טאַקע אַנדערש פון די, זיי ווילן נישט זיין קיין בני חורין [bnei chorin: free people]. אָבער די פרומע אידן, די עכטע קנאַקיגע אידן, זיי זענען נישט אַזוי שטאַרק מקפּיד אויף זיין בני חורין. שטענדיג מקפּיד אויף די אַנאַרכיזם. דו קענסט נישט, דער רבנות איז גוט אויף צו שרייבן צעטלעך אַז מ'דאַרף, איך ווייס נישט.

אָבער ס'פאַלט אים נישט איין באמת [be'emes: truly] צו געבן אַזאַ זאַך אַז מ'האָט אים בחר געווען [bachar geven: chosen] צו זיין דער רב ראשי [rav rashi: chief rabbi], ער זאָל לעבן מאַכן די הלכה פון יעדן. משוגע? ער קען מאַכן די הלכה פון מיר? איך האָב די זעלבע תורה ווי אים. ווער איז ער? ער איז גאַרנישט.

טעאָרעטיש, אַה, ס'איז דאָ אַ הלכה פון סנהדרין [Sanhedrin: the high court]. ס'איז טאַקע דאָ אַ הלכה, ס'איז אַ הלכה ולא למעשה [halakha v'lo l'ma'aseh: a law not practiced], ווייל טאַקע וועגן דעם, ווייל זיי האָבן נישט ליב די איידיע. ס'איז נישט קיין גוטע איידיע. אַפשר [afsher: perhaps] איז עס אַ גוטע איידיע, איך זאָג נישט, ערגעץ וואו דאַרף צו זיין עפּעס אַ סיסטעם. אָבער אונז איז נישט געווען אַזאַנס כמעט קיינמאָל נישט מיט עכטע פּאַוער, אַלס אַ שיינע טעאָריע וואָס מ'רעדט. און ס'איז דאָ אַ ריזן פאַר דעם.

די תּנאים פון חירות: מען דאַרף קענען לערנען

סאָו דאָס איז אונזער גרויסע יסוד, אַז מ'זאָל עס קענען טון. נוודאי [nevadai: certainly], אַזויווי ער זאָגט, מ'דאַרף עס קענען טון. אַנדערע ווערטער, וואָס הייסט אַז מ'קען עס טון?

לאָמיר זאָגן, לאָמיר זאָגן, מ'דאַרף טאַקע, איך מיין צו זאָגן, ס'איז נישט קיין חכמה [chokhmah: wisdom] צו זיין אַ ליידיג-גייער און זאָגן, ער זאָגט אַז ער האָט אַ יסוד פאַר פוס, און ער זאָגט. דו דאַרפסט האָבן עפּעס אַ מהלך אין מחשבה [mahalakh b'machshavah: a logical progression in thought]. איך מיין אַז מענטשן לאַזן אַסאַך ווייטער דאָס צו טון, אַסאַך שווערער דאָס צו טון, און ס'איז אמת'דיג אַסאַך גרינגער.

און למעשה קען איך נישט זאָגן, איך האָב נישט גענוג געלערנט. און דאַרפן מענטשן האָבן טאַקע נישט גענוג געלערנט. איך ווייס נישט וואָס איז די שיעור [shi'ur: measure] פון לערנען, אַלס אַ גרויסע חקירה [chakirah: investigation], וואָס איז די שיעור פון האָבן דאָך געלערנט און דאָך געטון צו קענען זאָגן אַז איך האַלט אַזוי.

דער חזון איש'ס "לעיוני"

און דו ווייסט אַז דער חזון איש האָט געפּלעגט צו שרייבן אויף סימנים וואָס ער האָט נישט געהאַלטן זענען קלאָר, "לעיוני" [le'iyuni: for further study], איך ווייס, "לעיוני", עפּעס אַזוינס האָט ער אַ נוסח [nusach: formulation]. און ער זאָגט אַזוי, ער איז געווען האָנעסט, ער זאָגט, איך בין ווייניגער, ס'זעט מיר אויס אַזוי, אַפשר מאָרגן וועל איך טראַכטן מער וועל איך זען אַז ס'איז נישט ריכטיג.

אָבער למעשה האָט ער גע'פּסק'נט אַזוי ווי די לעיוני זאַך. ער האָט נישט געזאָגט אַז ער פּסק'נט נישט הלכה למעשה, ער זאָגט, ר' חיים קנייבסקי [Rabbi Chaim Kanievsky]... ניין, ער זאָגט אַ פאַקט אַז זעסט, ס'איז נאָך דאָ פּלאַץ צו מעיין זיין מער. אָבער אַסאַך מאָל האָט ער געשריבן "לעיוני" אויף אַ זאַך וואָס ער האָט גע'פּסק'נט. מיינסטו איך האָב נישט קיין כח [koach: strength] צו זיך צו די שיינע קעצלעך? ניין, איך לערן יעצט.

אָבער די מחסידים [machsidim: the Chasidim] פאַרציילן, ער האָט ממש אַזוי גענומען די אַזויפיל די טרחות [terachos: efforts]. מיינסטו איך זאָג איך האָב דען יעצט, איך בין שולדיג יעצט פאַר יעדער סייף [seif: subsection] וואָס איז געשריבן אַ פּירוש [peirush: commentary] אויף די סוגיא? איך לערן, ס'קומט מיר אַזוי אויס.

אַזוי ווי ער זאָגט "אלקים נגע באברהם" [Elokim naga b'Avraham: God touched Abraham], ס'וועט אַנקומען איינער, ער וועט צושרייבן. איך האָב צייט, איך זע אַז יענער זאָגט אַנדערש, וועט מען זען צו ער זאָגט עפּעס אַ גוטע סברא [sevara: logical argument], וועט מען זען צו איך בין מחויב צו לערנען יעדע זאַך. אָקעי, מ'דאַרף קענען מעיין זיין, וויפיל איז מען מחויב? איך ווייס נישט. אָבער אין אין—

אמונה און מחשבה: די פרייהייט פון אייגענע הסתכלות

הקדמה: דער חילוק צווישן הלכה און מחשבה (המשך)

די שווערקייט פון לערנען א סוגיא אין הלכה

די מפרשים פארטייטשן, און האבן ממש אזוי גענומען די אזויפיל טעותים, מיינט צו זאגן, איך דארף יעצט, איך בין שולדיג יעצט פאר יעדער סעיף וואס איז געשריבן א פירוש אויף די סוגיא, איך לערן עס, קומט מיר אזוי. אזוי ווי ער זאגט, אלוקים לגבורות, עס וועט אנגעקומען איינער, און מיר צו שרייבן, איך האב צייט, איך זע אז יענער זאגט אנדערש, און מ'זעט אז יענער זאגט עפעס א גוטע סברא, און מ'זעט אז מ'איז מחויב צו זען יעדע זאך. אקעי, מ'קען מעיין זיין, וויפיל מ'איז מחויב, איך ווייס נישט.

אין מחשבה איז עס אנדערש — און אפשר גרינגער

אבער אין אמונה און מחשבה, וואס א מענטש טראכט, רוב מענטשן מיינען אז ס'איז אסאך שווערער. קודם כל, ס'איז נישט אינגאנצן אומגערעכט, ווייל ס'איז טאקע דא סוגיות און ענינים וואס זענען נישט ווייניגער, האבן ווייניגער הענדלס ווי אנצוכאפן.

רוב מענטשן, און רוב מענטשן גראדע נישט, און ווען איך זאג רוב מענטשן, מיין איך צו זאגן די דריי-פיר גוטע בחורים אין יעדע קלאס פון ישיבה. איך מיין, רוב מענטשן קענען עס נישט טון אפילו אויף א פשוט'ע סוגיא, קוקן אין די גמרא, וואס שטייט אין די גמרא, וואס שטייט אין די ראשונים, וואס האבן זיי געזאגט, ווי ער האט מחדש געווען יעדע סטעפ. ס'איז זאכן וואס אפילו רוב מענטשן וואס טוען אין הלכה זיכער ווייסן נישט.

און ווען מ'נעמט א גמרא, א סוגיא אין ישיבה, ס'איז זייער שווער, אפילו ער גייט אין ישיבה, ער איז א מצליח, ער איז אפילו אויף צוואנציג סוגיות לאורך זעקס יאר, איך ווייס וואס, ער איז נישט קיין... just to figure out what's going on, ס'איז א lot of work. קענסט קוקן אין די אנציקלופדיה תלמודית, די חילוקי דעות וואס די מפרשים זאגן, ס'איז נישט קיין... ס'איז א real, וויאזוי זאגט מען, it's a real skill that you need to learn. איך ווייס נישט צו מ'לערנט עס אויס, אבער מ'וואלט געדארפט.

ס'האט יעדער געדארפט קענען האבן אזא זאך.

דוגמא: קנין סודר און די אידישע דעת

אזוויוי איינער האט געלייגט אן עד, ער וויל, מברר זיין, דאס איז ממש א דוגמא פון דעם. איינער האט געלייגט אן עד אין די אידישע דעת, איך בין געווען מיט איינעם וואס האט מיר געקאלט. ער האלט אז מ'פירט זיך וועגן קנין סודר [kinyan sudar: a symbolic acquisition method using a cloth or handkerchief], ווען מענטשן מאכן א קאנטראקט אויף א הויז, ער זאגט ס'איז דא א מנהג, איך ווייס נישט, איך קען זיך נישט אויס, ער וויל מיר זאגן צו מ'מעג יא חוזר זיין, צו מ'מעג נישט, צו מ'דארף פאלגן וואס ס'שטייט, צו מ'מאכט אונטערן טיש א צווייטע דיעל.

בקיצור, און יענער זאגט, ס'איז דאך א סוגיא אין בבא בתרא [Bava Basra: a tractate of the Talmud dealing with property law], שטייט קנין סודר, ער וויל צאלן פאר איינער וואס זאל מברר זיין און ארויסגעבן א קונטרס, און... שוין, מ'גייט נישט פאלגן זיין קונטרס. אבער at least די איידיע איז א משוגע'דיגע פאווערפול איידיע. ער זאגט אונז, איך קען צאלן, ער וויל צאלן פאר אים דרייסיג דאלער א שעה, איך האלט אז ס'איז נישט גענוג, נישט פאר מיר, אפשר פאר א צווייטן, אבער ער גייט עס טון, און ער גייט צאלן דעם עולם. ס'קען זיין אז ס'איז געלונגען. דאס מאכט זיך אמאל איינער שרייבט אזא קונטרס, און די מענטשן וואס טוען אין דעם, זאגן זיי, "אה, דאס איז קלאר, מען איז מברר די ספרים, מען קען אפשר זאל מען זיך אזוי פירן." And it's something that actually happens.

אין עולם המחשבה איז דאס קול שקנא

און אין עולם המחשבה איז דאס קול שקנא [kol shekein lo: all the more so not], דער עולם ווייסט נישט וויאזוי דאס צו טון, און מ'האט זייער מורא דאס צו טון.

אבער אויב מ'איז גיימער דאך אז ס'איז נישט אזא הודאה על האמת [hoda'ah al ha'emes: acknowledgment of the truth] פון "ללא יועיל הצורך", דאן איז עס even easier. מ'דארף דאך סך הכל זיין מודה על האמת וואס מ'טראכט טאקע. נישט וואס מ'רעדט וואס מ'דארף טראכטן.

רוב מענטשן ווייסן נישט וואס זיי טראכטן

רוב מענטשן ווייסן נישט וואס זיי טראכטן. ס'איז שווין, ער זאגט דאך אלץ וואס מ'דארף, מ'דארף, א איד איז מחויב צו גלייבן אזוי וככה וככה. אקעי, און וואס גלייבסטו? "א איד איז מחויב," איך האב געהערט. און וואס גלייבסטו למעשה? It's a very hard question to answer. Maybe nothing. איך מיין, מ'קען זאגן maybe there's nobody home. קען אויך זיין.

די מעטאדע: מודה זיין על האמת וואס מ'טראכט טאקע

אבער אויב מ'קען דאס טון, נאכדעם קען מען זאגן, "אקעי, לכאורה וואלט אויסגעקומען אזוי, יעצט איז דא א פסוק אנדערש, אדער ס'איז דא א מקור אנדערש," און זיך נעמען ערנסט דעם מקור.

I think that אויף א הלכה קענסטו זאגן, "דו ביסט למעשה מחויב צו טון אזוי," אבער ס'איז נישט אויסגעפירט. אבער ס'איז מן הסתם נישט הייס פאר א מענטש וואס צו טראכטן. סאו ווי לאנג ער האט נישט אויסגעפירט, מ'האט אים נישט משכנע געווען, מ'האט אים נישט געוויזן פארוואס ער זאל טראכטן אנדערש, גייט ער דאך פאקטיש טראכטן אזוי ווי ער טראכט.

די ריעליטעט: מענטשן גלייבן וואס מאכט זיי סענס

און רוב מענטשן למעשה פירן זיך אזוי. מ'דארף דאך זיין מודה על האמת. איך זאג, רוב מענטשן למעשה גלייבן, whatever, it's that part. ניין, יאלי, דו זעסט אזא fancy button? יא. יש כח.

למעשה, רוב מענטשן ווייסן נישט וואס ס'איז, אבער רוב מענטשן למעשה גלייבן מער וויניגער וואס ס'מאכט סענס פאר זיי. דאס איז די reality.

און אלע די שיעורים וואס מיר האבן דא זענען די גמרות פאר דעם. אז מ'קוקט אריין, זעט מען אז ס'איז דא א גאנצע צווייטע וועג פון פארשטיין וואס מיינט מתן תורה [matan Torah: the giving of the Torah], וואס מ'קען לערנען. אין חומש [Chumash: the Five Books of Moses] קומט אויס איין זאך, אין א פסוק אין גמרא קומט אויס א צווייטע זאך, און א דריטע מקור קומט אויס א צווייטע זאך. אבער רוב אידן וואס דו וועסט פרעגן וואס מיינט מתן תורה, וואס איז די קבלת התורה [kabbalas haTorah: receiving the Torah] וואס מ'פייערט שבועות [Shavuos: the holiday commemorating the giving of the Torah], ער גייט דיר זאגן איינס און אלעמאל, איבערגיין, איך ווייס נישט.

דוגמא: וואס איז מתן תורה?

למשל, איך האב געפרעגט, איך פרעג דיך, וואס איז די מעשה? וואס איז די מעשה? הלכה למעשה, נישט א מעשה שוין. וואס איז הלכה למעשה? איך האב געפרעגט היינט איין מענטש, איך האב עס נאר געטשעקט אויף איין איד, און ער האט מיר געזאגט, "יא, עס שטייט אין ספרים." איך האב אים געפרעגט, "וואס איז די גאנצע שיעור אויף שבועות, מתן תורה, וואס איז?"

זאגט ער, "יא, עס שטייט אין ספרים אז קען מען מתקן זיין אפילו די פופציגסטע טאג פון ספירה [sefirah: the counting of the Omer], קען מען נאך מתקן זיין אלע מידות [middos: character traits]." אקעי, קורץ, דאס איז א מתן תורה. איך האב נישט קיין פראבלעם מיט די ווארט, עס שטייט אין קדושת המגיד [Kedushas Levi, by the Maggid of Chernobyl], עס שטייט זיך א גאנצע פשט'ל צו מסביר זיין אפילו וואס ער מיינט צו זאגן, אבער דאס איז נישט די פוינט פון די פערסאן, ער קערט נישט.

אנדערע ווערטער, זיי זענען מיט תיקון המידות [tikkun hamiddos: rectification of character traits], עס איז דא ניין און פערציג מידות לויט עפעס א פשט'ל, וואטעווער, און שבועות איז מען מתקן אלע מידות צוזאמען, ווי איינער האט פארפאסט ל"ג בעומר [Lag BaOmer: the 33rd day of the Omer], מיר קענען עס נאכמאל. אקעי, סאו דאס איז וואס מתן תורה איז פאר אים.

ס'איז א זייער סימפל זאך, איינס, עס שטייט די ערשטע מאל, איך קען זאגן אלס חוקר [chokker: researcher], די ערשטע וואס זאגט אזא איידיע איז הו עווער, עפעס א גיי אין די 18th סענטורי. סאו ער קערט נישט, עס גייט אים בכלל נישט אן, און מיר דארפן דאס כאפן, עס גייט אים בכלל נישט אן, און איך נוץ דאס לטובתי. און די דורכשניטליכע איד גייט עס בכלל נישט אן.

דוגמא: ר' אהרן מיללער אין בני ברק

דו קומסט אים זאגן, ווערט מיר געזאגט, ר' אהרן מיללער איז געגאנגען אין בני ברק, ער האט געזאגט אזעלכע זאכן, און זיי זענען נישט געווען העפי, און זיי זענען געקומען שרייען אויף אים. ער האט אים געברענגט צו עפעס א גרויסע אלטע ראש ישיבה מיט א גרויסע ווייסע בארד, און ער האט אים געזאגט א התוכחה [tochacha: rebuke], ער זאגט אזוי, ער זאגט, "וואס הייסט? קום, מאך אויף חובת הלבבות [Chovos HaLevavos: Duties of the Heart, a classic work of Jewish ethics and philosophy], וואס עס שטייט."

יענער האט נישט געזען חובת הלבבות אין זיין לעבן, גייט אים אן וואס עס שטייט אין חובת הלבבות? ער האט אים געקוקט, ער האט אים געזאגט אפאר נארמאלע פשט'לעך אין חובת הלבבות. עס גייט אים נישט אן, ער וויל נישט וויסן וואס עס שטייט אין חובת הלבבות.

מענטשן גלייבן וואס מאכט זיי סענס — נישט וואס שטייט אין ספרים

אונז ווילן זאגן וואס מאכט אונז סענס, לויט אונזערע א��ע הנחות [hanachos: assumptions] וואס קיין איינס פון זיי מאכט נישט סענס, אבער מער וויניגער וואס מאכט אונז סענס הלכה למעשה אין אונזער לעבן,

מיט די טשיז און די טשיזקעיק און מיט די זיין אויף ביינאכט, וואס מאכט אונז סענס, דאס איז וואס אונז גלייבן פאר ריעל.

וואס אונז זאגן טעארעטיש אז אונז גלייבן אין חובת הלבבות, אונז גלייבן דאך נישט אין חובת הלבבות, אונז גלייבן דאך וואס אונז גלייבן. און אזוי איז עס מיט יעדע איינציגע זאך, נישט קיין חילוק, די זעלבע חילוק נישט.

דוגמא: א ספר אויף אמונה וואס איז "טאטעלי מיקסד"

איך מאך היינט פאר מיין הירו, א גוי שוין, ער האט געשריבן א ספר אויף אמונה, און טאטעלי מיקסד, ער זאגט וואטעווער די הארץ וויל. ער ברענגט נישט קיין איין מקור, אפילו ער כאפט א פסוק און שטייט אינגאנצן אנדערש דאך, אפשר נישט אפילו א פסוק, איך געדענק נישט. ער ברענגט עפעס א תשובות אחרונים ווען ער דארף זיין, איז נישט געבויט אויף דעם.

ער פריטענד נישט אז ער וויל זאגן אזוי ווי ער פריטענד ביי יעדע סוגיא, דאס איז אויך אביסל פריטענד, לאמיר זען וואס דער רמב"ם [Rambam: Maimonides] זאגט און וואס דער ראב"ד [Ra'avad: Rabbi Abraham ben David] זאגט, און מיר מאכן עפעס א מהלך. ער טוט נישט דאס, ער זעצט זיך אוועק און ער זאגט, ס'זעט אויס אזוי, ס'זעט אויס אזוי, און שוין. פאר ווייטער. און דאס איז למעשה וואס ער גלייבט.

און מענטשן, אסאך מענטשן זענען ברוגז אויף דעם, וואס הייסט דו קענסט קומען היינט און אפווישן די גאנצע זאך? באט בהכרה ארבעט עס אזוי, בהכרה ארבעט עס אזוי למחשבה. אפילו דער פרומסטער ארבעט דווקא אזוי.

דוגמא: דער ליובאוויטשער רבי און משיח

ס'איז דא א פאר מאדערן ארטאדאקסישע אידן, איך ווייס ווער אין YU, וואס זענען ברוגז אז דער ליובאוויטשער רבי זאגט פשט אין משיח [Moshiach: the Messiah] אנדערש ווי דער רמב"ם. קיין שום חסידישער איד קערט נישט, און קיין שום אנדערער איד קערט נישט, חוץ פון דוד בערגער [David Berger: a modern Orthodox scholar], קיינער קערט נישט.

דער רבי זאגט אנדערש? אקעי, נו איך זאג אויך אנדערש, וואס ווילסטו פון מיר? דו ווילסט גלייבן דעם רבי'ן? אקעי, איך זאג אויך א פשט אין רבי'ן, מיין איך אז מיין פשט איז שטותים? קיינער קערט נישט וועגן דעם, ווייל טאקע ווייל מחשבה ארבעט אמת'דיג נישט אזוי.

מענטשן קענען זאגן אז דער ליובאוויטשער רבי איז אן אפיקורס [apikores: heretic] פאר אנדערע ריזענס, אויך נישט ווייל זיינע ריזענס איז ווייל דער רמב"ם שטייט, סתם ווייל ס'זעט מיר אויס אן אפיקורס, אקעי. נישט הרב שכטר, נישט קיינער אנדערש, קערט נישט וואס דוד בערגער זאגט. ער איז א חוקר אקאדעמיק, ער קערט, ווייל ס'שטייט דער רמב"ן האט געזאגט אז מ'דארף האבן ויכוח [vikuach: debate], אקעי. ס'איז אן ענין למעשה, ס'איז נישט נוגע פאר קיינעם נישט, ס'איז היסטאריע.

סיכום ההקדמה: די צוויי עיקר-פונקטן

דערפאר, בקיצור, הלכה למעשה, דערפאר הלכה למעשה איז אזוי ווי אין הלכה האט דער חזון איש [Chazon Ish: Rabbi Avraham Yeshayahu Karelitz] און רבי משה פיינשטיין [Rabbi Moshe Feinstein] און אנדערע ליטווישע צדיקים געזאגט אז מ'מעג מכריע זיין אליינס פון די גמרא, איז אין מחשבה וועגן מכריע זיין אליינס פון ספרים, אויף דעם קען מען זיכער נישט זאגן אז מ'דארף קענען מער.

מ'דארף זיין באקאנט, יא, איך האלט דיך טאקע אז מ'דארף קענען מער, אבער למעשה גייט נישט העלפן אז איך זאג דאס, ווייל דו גייסט עניוועיס טראכטן וואס דו ווילסט טראכטן. סאו אט ליעסט האב מודעות דערצו, און אויב דו האסט מודעות דערצו, האסטו אן אמת'ע טריי צו לערנען מער.

די וויכטיגקייט פון מודעות

דו זאגסט נישט, דו כאפסט אז דיין מהלך וואס דו גלייבסט איז נישט גענוג, ס'פעלט עפעס, ס'שטימט נישט מיט די מקורות, יושר בכלל, וואס רוב מענטשן טראכטן זיך מורא'דיג נישט מפתח, רוב מענטשן זענען נישט קיין פילאזאפן, איך האב שוין אריינגעטראכט צו טיף, איך וויל דא נישט. שוין, און אדרבה, ווערסטו זיך געגומען טראכטן, און צוביסלעך, וואס דו ווערסט מער טראכטן ווערסטו וויסן מער, ווערסטו גלייבן מער.

דרך ארץ פאר פריערדיגע כאפות

יעצט, מ'דארף האבן דרך ארץ פאר א פריערדיגע כאפט, מ'דארף האבן דרך ארץ, דאס איז נישט קיין סתירה, דאס שטייט אויף סודם. סתם, דער וואס האט עס געשריבן האט א געוויסע רעד, איך פארשטיי אים, איך האלט נישט אזוי. איך קען נישט גלייבן א זאך וואס איך האב נישט געזאגט, א זאך וואס איך פארשטיי נישט, איך פארשטיי נישט וויאזוי עס גייט. שוין, און דאס איז די מסקנה היוצא היוצא מזה, און וועגן דעם דאס איז א גוטע וועג פון לערנען יעדע זאך.

ווי מענטשן קומען צו א דעת

און באמת רוב מענטשן וואס האבן עט ליעסט בכלל עפעס א דעת, איז ווייל זיי האבן געלערנט איין ספר וואס עס האט געשטימט, און ער גייט מיט דעם. איי, דו קומסט צו א מיעוט, דו ביסט א דעת יחיד [daas yachid: minority opinion], זאל זיין דעת יחיד, עס גייט מיר נישט אן. עס ארבעט דיר שוין אמת'דיג אזוי, און כידוע עס ארבעט דיר טאקע נישט אזוי.

חירות: די פרייהייט פון תורה

שוין, עד כאן איז די הקדמה, און עד כאן דאס איז אין די וועג פון די שרייבערס, דאס זענען די צוויי פוינטס:

אז מ'דארף נישט נאר מ'מעג אליינס מאכן די הלכה, ווייל דוקא נישטא געזאגט, ווייל דוקא נישטא געזאגט, ווייל עניוועיס, פאר די זעלבע סיבה ווייל דוקא נישטא געזאגט, און צווייטנס פאר אגדה מוז מען אליינס, נישטא קיין וועג ארויס, ווייל עניוועיס גלייבט יעדער איינער אליינס וואס עס קומט אים ארויס, ממילא זאלן מודה זיין על האמת, שוין.

דאס הייסט פרידאם

און דאס איז פרידאם, דאס הייסט פרידאם, אזוי ווי א גוי, אבער דאס איז פרידאם, דאס הייסט חירות מי שעוסק בתורה [cheirus mi she'oseik baTorah: the freedom of one who engages in Torah], ווייל קיין שום גוי קען עס נישט טון, נישט אין הלכה, נישט אין אגדה.

איך וויל נישט רעדן וועגן די גוי'אישע אגדה, ווייל דאס איז שוין צופיל פאליטיק, אבער אין די גוי'אישע וועלט טאר מען נישט זיין קיין אפיקורס, אין די אידישע וועלט טאר מען זיין אפיקורס.

אלע נשמות זענען געווען ביי הר סיני

אויב דו קומסט אויס, יעדער איינער איז מסכים, איך רעד נישט פון די ליידיגע גייערס וואס זענען דא סתם אין פאוער און נישט אין אמת, אבער יעדער איינער וואס גלייבט אז בעצם די תורה איז געבויט אויף אמת, איז מסכים אז אויב איינער האט מברר געווען א נוסח וואס עס קומט אים ארויס אזוי ווי די רמב"ם, די קבלה [Kabbalah: Jewish mysticism], די זוהר [Zohar: the foundational work of Kabbalah], ער מעג עס, ער האט עס אויסגעקומען, ער איז נישט גערעכט, איך ווייס, איך דארף שרייען אפשר, אבער עס איז דא די פאוער.

מענטשן וואס, דו זעסט דאך וואס מענטשן טוען, מענטשן גייען אריבער שרייען, "די רמב"ם האט געזאגט", און עס ארבעט, עס איז עט ליעסט א טינג, עס איז נישטא ריעלי סאטש א טינג עניוועיר עלס, נאט אין די סעים וועי עט ליעסט. נאך א פונקטליכע וויאזוי עס זעט אויס אין די אאוטסייד וועלט איז נאך א שמועס, אבער דאס איז די, דעטס ווי איי עם פראוד טו בי עי דזשו, בייקאז דזשוס קען ביליעוון וואטעווער זיי וואנט, און נאו באדי קען טעלן זיי אדער ווייז, ווייל איך בין געווען ביי הר סיני אזוי ווי דו, פארשטייסט? דאס איז די, אלע נשמות זענען געווען ביי הר סיני.

קאנטראסט מיט דער גוי'אישער וועלט

עס איז נישטא אזא זאך ווי א מצוה ביי זיי, און דעריבער איז דא אז מ'טאר נישט גיין פאר א רויטע לייט, אפילו עס איז אינמיטן די נאכט, עס מאכט נישט קיין טראפ סענס, עס גייט גארנישט העלפן, דו קענסט טעארעטיש העלפט עס, אבער אויך למעשה העלפט עס נישט קיין זאך פאר אלע ספרים. אפילו האסט מבאר געווען אין א שטעטל אין קאפוטשין פאלטש, דו קענסט נישט שרייבן בלע"ז.

דאס איז א סעקונדע, לאמיר דאס פארגלייכן צו רעליגיע. לאז וואס איז נוגע, לאז וואס איז נוגע פאר מענטשן. אה, די גוי'אישע רעליגיעס לאו. באופן כללי, די גוי'אישע... איך וויל נישט יעצט ווערן ענדערדיג צו זאגן וואס זענען אידן בעסער ווי גוים אין הלכה און אין פאקט. דאס איז נישט די ענין פון... איך רעד דאך תורה. באופן כללי, רוב, נישט נאר דעם, אפילו ווי מער...

מתן תורה: וואָס האָט זיך טאָקע געטוישט?

אַנאַרכיע אין אָרטאָדאָקסישער הלכה (המשך)

קענסט מאַכן... טעאָרעטיש העלפט עס, אָבער אויך למעשה העלפט עס נישט קיין זאַך די אַלע סברות. אַפילו עס איז מפורש געווען אַ שטרענגע קאָנסטיטוציאָנאַלע לאָו, וואָס דו קענסט נישט שרייבן בלויז... לאָו'ס וואָס זענען נוגע פאַר מענטשן.

אַה, די גוי'ס רעליגיעז לאָו, די גוי'ס רעליגיעז לאָו, באופן כללי די גוי'ס... איך וויל נישט יעצט אָנקומען ענדגילטיג צו זאָגן וואָס זענען אידן בעסער ווי גוים אין הלכה, אין פאַקט, דאָס איז די ענין פון... איך רעד דאָך די אידעע. באופן כללי, רוב... נישט נאָר דעם, אַפילו ווי מער מאָדערן אַ איד איז, איז ער וויניגער אַנאַרכיסטיש. עס איז מער דער רב האָט געזאָגט, און ממילא איז אַזוי די הלכה. יעדער איינער פון די... אָרטאָדאָקסישע אידישקייט איז די מאָוסט... מען כאַפּט עס נישט, מען מיינט אַז עס איז די פרומסטע, עס איז די מערסטע... די מערסטע... אַה... האָו וואוד איי סעי? עס איז די מערסטע פרי. פלעקסיבל ווייס איך נישט אויב איז די ריכטיגע וואָרט, אָבער עס איז נישט דאָ קיין שום סמכות, איטס אַנאַרכי. יעדער רב קען דיר זאָגן וואָס ער וויל, און קיינער קען אים גאָרנישט טון.

אָדער קען מען טון? אין באָראָ פּאַרק קען מען... איך פאַרשטיי. נישט געאָגראַפּיקלי, עס וועגדט זיך אין וועלכע עריעס פון תורה. עס איז דאָ זאַכן וואָס דו קענסט נישט שאַקלען. יש להם, יש להם. אָקעי, ניין, איך וויל נישט... יש להם, אָבער למעשה... למעשה, יעצט, איך... אין... ס'איז פּראָטעסטאַנט, זייער פּראָטעסטאַנט אין דעי סענס, איך וויל נישט אַריינגיין. די פּראָטעסטאַנטן איז אַזוי. זייער פּראָטעסטאַנט, אָבער נישט... זייער פּראָטעסטאַנט אין דעי סענס. אָבער... פּראָטעסטאַנט איז טאָקע אַ גרויסע חידוש ביי די גוים, ביי אידן איז עס אַלעמאָל געווען אַזוי אין אַ סוירטן סענס. יעדער איינער קען לערנען און זאָגן וואָס ער וויל, וואָס טוט מען עפּעס.

פּאָליטיק און הלכה

שוין, איך וויל נישט די הלכה פראַקטיש מיט פּאָליטיק. איך האָב געזאָגט, פּאָליטיק איז נישט אונזער שיעור. איך זאָג נאָר אידעעס וואָס מען קען עפּלייען צו פּאָליטיק, אָבער נישט די פּאָליטיק אַליינס, אַז יעדער איינער מאַכט אַליינס. עניוועי, דאָס איז די... דאָס איז די הלכה למעשה, און פון דעם איז גאַנץ גוט צו זיין אַ איד וואָס קען לערנען. דאָס איז די נקודה, לפי דעתי.

און איך זע אַזוי, און איך זע טאָקע אַז די מענטשן וואָס האָבן די... איך האָב שוין גערעדט וועגן דעם ביי מיין שיעור ערב שבת. נאָכ'ן גרעדזשועיטן קען מען שוין איבערלערנען. דו ווסט זען, אַ ריעל רבי איז סאַמוואָן וואָס וועט דיר טיטשן האָו טו דו דעט ווידאָוט ביאינג סטאַפּיד. איך מיין צו זאָגן, אוודאי קען מען זיין סטופּיד, איך רעד נישט פון דעם, אָבער דאָס איז די אידעע.

מתן תורה: די גרונט-קשיא

שוין, דאָס זענען די נקודות. איך האָב געוואָלט זאָגן נאָך אַ שיעור, ענד אָוו די שיעור, ס'איז עלף אַזייגער. איך וואָלט געזאָגט נאָך אַ שיעור, איך וועל נאָך זאָגן די העדערס דערפון, איך האָב עס אויך נאָכגעשט געמאַכט, אָבער איך וועל זאָגן די העדערס פון די שיעור. ס'איז אַ גוטע זאַך צו טראַכטן וועגן שבועות. און טאָקע נישט אין רילעישאַן צו דעם, איך האָב קיינע פּלענער צו דעם, די זעלבע זאַך, און געוויזן אַן עקזעמפּל.

וואָס הייסט מתן תורה?

ס'איז דאָ אַזאַ זאַך, וואָס הייסט מתן תורה? קבלת התורה? מתן תורה? ס'איז בערך די אידעע. יאָ, שבועות איז געווען קבלת התורה, אָקעי, ס'איז געווען דעמאָלטס, ס'איז נישט געווען, צו וועגן דעם וואָס דער יום טוב, נאָך אַ שמועס. אָבער דאָס איז וואָס שטייט אין סידור, זמן מתן תורתנו, יאָ? זמן מתן תורתנו, און ס'הייסט אַז אין איין טאָג איז געקומען דער אייבערשטער אויף הר סיני און געמאַכט די תורה. אַזוי, דאָס איז די פּעקט, די בעיסיק טינג.

יעצט, איך וויל מחדש זיין, איך ווייס נישט צו איך וויל מחדש זיין, איך וויל קלאָר מאַכן, אַז וואָס דאָס מיינט, וואָס איז די איבערטייטש? וואָט דאָז איט איוועןמיען? איך פאַרשטיי די מעשה, איך פאַרשטיי די מעשה, אָבער וואָס דאָס מיינט? און אַזוי ווי איך זאָג אַלעמאָל, אונז זענען צו געוואוינט אַז ס'מיינט אַ געוויסע זאַך, ס'האָט אַ מינינג אין אַ געוויסע סיסטעם פון מינינג, און אַזוי ווייטער. און מ'דאַרף דאָס זאָגן צו וויסן וואָס ס'מיינט, און דאַך דאַרף מען זען אַז ס'איז דאָ דריי, פיר אָפּציעס, אָדער דריי אָפּציעס, צו זאָגן וואָס ס'מיינט.

זאָל איך עס טרייען צו פרעימען אין איין וועג למשל, אין וועלכע וועג וואָס מ'קען פרעגן די שאלה, אַז מ'זאָל קענען בכלל אַרויסצוזען צו זאָגן אַז ס'איז נישט פשוט וואָס ס'מיינט, אַז ס'מיינט איין זאַך, איז אַז ס'איז דאָ אַזאַ שאלה, און די שאלה איז באמת קען מען טרעפן זייער ערנסטע מקורות, ראשונים און אחרונים, וואָס פרעגן די שאלה און זיי רעדן וועגן דעם. און די שאלה איז, וואָס איז געשען? מה נשתנה? וואָס איז די חילוק פאַר מתן תורה און נאָך מתן תורה? וואָס מיין איך? איר דאַרפט ענק ווייסן אַלע די עטרת, יאָ? וואָס איז געשען? וואָס איז די חילוק?

די קשיא פון אברהם אבינו

ס'איז דאָ אַ תורה. ס'איז דאָ אַ תורה, אָקעי. פאַרוואָס, איז נישט געווען קיין תורה? ס'איז נישט איינמאָל געווען. דו ווייסט אַז אברהם אבינו האָט געמאַכט עירוב תבשילין? אַה, דו גלייבסט דאָס נישט, אָקעי, ס'איז דאָך אַ מציאות. ער האָט געהאַט מצוות אויך, אברהם אבינו. לאָמיר זאָגן נישט עירוב תבשילין, מצוות פון ברית מילה, מצוות פון גיין קיין ארץ ישראל. דער אייבערשטער האָט געזאָגט גאַנצע צייט וואָס צו טון. ס'איז געווען שבע מצוות בני נח. שבע מצוות בני נח מער וויניגער איז just the same thing אַז תרי"ג מצוות. איך וואָלט געזאָגט אַז ס'איז געווען אַ שכנוע, אויף דעם איז געווען די זעלבע לאַנג מער וויניגער. Why are you looking at me like this? ס'איז פשוט. טראַכט אַריין, דינים, איז חושן משפט, איז די whole, יורה דעה, און אַזוי ווייטער. ס'איז געווען מצוות. נח האָט געהאַט אַ תורה, אַסט יאָ דעיס, עסט נישט פלייש, ס'איז געווען תורה סדר המועד.

ס'איז נישט נאָר געווען מתן תורה. ס'איז געווען. און בכלל, לאָמיר רעדן אין אַ ברייטערע סענס, laws, ס'איז נישט געווען קיין human civilization קיינמאָל וואָס האָט נישט געהאַט קיין laws, וואָס מער וויניגער, אָקעי, איך האָב געזאָגט לעצטע וואָך אַז נישט, אָבער איך מיין צו זאָגן באופן יותר רחב, אין אַ ברייטערן זין, ס'איז געווען. סאָו וואָס איז געשען? סאָו וואָס איז נוגע בכלל די מעמד הר סיני? ס'איז דאָ זייער אַסאַך societies מיט laws, וואָס האָבן נישט עפּעס אַ מעמד "היום נתנה תורה".

די אַמעריקאַנער קאָנסטיטוציע אַלס פּאַראַלעל

פרעג פּאַר אַן אַמעריקאַנער, וועלכע טאָג איז געוואָרן די אַמעריקאַנער? אָקעי, ס'איז געווען אַ קאָנסטיטוציע, מ'האָט זיך אַראָפּגעזעצט, ס'איז נישט געווען ביז דעמאָלטס קיין קאָנסטיטוציע? אָקעי, ס'איז געווען שוין laws.

אָבער לאָמיר זאָגן, אָבער ס'וואָלט נישט געווען, איז דאָ אַ קאָנסטיטוציע אַליינס, פאַרוואָס זאָלן זיי פאָלגן די קאָנסטיטוציע? ס'איז אַלץ געווען laws, ענגלישע laws, אָקעי. היינט איז אַ פסק, היינט דאַרף מען נישט פאָלגן די ענגלישע laws, נאָר די אַמעריקאַנער laws, אָקעי. סאָו וואָס איז פונקטליך די חילוק פון די laws וואָס איז געווען פאַרדעם? איינער קען אפשר זאָגן אַז ס'איז אַנדערש. אָבער וואָס איז אברהם אבינו געווען געפירט אַנדערש? דאָס איז די חילוק? מ'האָט געטוישט אַפאַר laws? אָקעי, סאָו מ'האָט געטוישט די laws, דאָס איז מתן תורה, מ'פרייט זיך? לאָמיר זאָגן, מ'פרייט זיך אַז ס'איז אַנדערע laws?

די "נייע רולס" טעאָריע

פאַר מתן תורה האָט מען געמאַכט דאָס און דאָס, בשר בחלב, פאַרדעם האָט אברהם אבינו צוגעפירט, און יעצט טאָר מען נישט. אַנדערע laws. But it's still, די חילוק איז נאָר, ווי דער אייבערשטער, if you say it like this, it's really not a real change, ס'איז נישט קיין, ווי מ'זאָגט, אַ חילוק בכמות נישט באיכות, יאָ? ס'איז אַנדערע געזעצן. פאַר מתן תורה איז געווען אַז אברהם אבינו איז געפירט געוואָרן כך וכך, און יעצט האָט דער אייבערשטער געטוישט. וואָס איז די תכלית פון אַזאַ קאָשמאַר? וואָס זאָל ער עס טוישן? ס'איז actually very weird when you think about it like that.

משה רבינו, אַ טאָג פאַרדעם, איז געווען די טעם פון עסן טשיזקייק, יאָ? אַ טאָג פאַרדעם האָט מען געמעגט עסן וויאַזוי גייט עס? וואָטעווער, וואָס איז די חלב און טריפות, און היינט טאָר מען נישט. דאָס איז זייער אַ מאָדנע וועג פון טראַכטן. פאַרוואָס איז דאָס די נקודה אַז מען טאָר נישט? פאַרוואָס טאָקע טאָר מען נישט? סתם מעדזשיק איז געשען?

פשטות האָט מען נישט געטון. דאָס איז די ריעל טרוט. איך מיין, פשטות די מדרשים וואָס זאָגן אַז אברהם אבינו האָט מקיים געווען די תורה, זיי זאָגן זיי פאַרשטייען אַז די תורה איז וואָס מ'דאַרף טון. וואָס אַ איד דאַרף טון, איך ווייס. וואָס איז די נפקא מינה וואָס אברהם אבינו האָט אויך געטון? ס'איז יאָ מחויב, ס'איז נישט מחויב. ס'מאַכט נישט קיין סענס. ס'איז זייער מאָדנע צו טראַכטן אַז איין טאָג האָט זיך געטוישט די רולס. לאָמיר זאָגן ס'קען זיין אַז ס'האָט געשען אַזאַ זאַך. ס'איז נאָט סאָו אינטערעסטינג, איף יו טינק אַבאַוט איט לייק דעט. סאָו וואָט? פאַרדעם טאַנצט מען על יונים סוסיא? נייע רולס. ביז יעצט האָט מען יאָ געמעגט עסן פלייש, יעצט מעג מען נישט. איך זאָג וואָס די בנין איז מיין. יאָ.

רב סעדיה גאון'ס שאלה

סאָו דאָס איז נאָר איין וועג פון מסביר זיין. און באמת, ס'איז באמת דאָ ראשונים וואָס האַלטן נישט פון דעם. איך וויל נאָר זאָגן, רב סעדיה גאון אין זיין הקדמה, ער רעדט פון דעם אַז ס'דאַרף זיין אַ תורה. רב סעדיה גאון איז ווערי... איינער פון די עלטסטע פון מיין סאָרט שמועסן וואָס איך רעד דאָ, אַז מ'דאַרף אַריינגיין אין די יסוד פון די יסוד, רב סעדיה גאון איז כמעט די איינציגסטע וואָס פיט אין די יסודות זאַכן. און רב סעדיה גאון פרעגט אַזאַ שאלה, ווען ער רעדט וועגן תורה, ער פרעגט די שאלה, פאַרוואָס דאַרף בכלל זיין אַ תורה? אונז זענען זייער קאָנווינסד, רוב אַנדערע מענטשן, אַז ס'איז דאָ אַ תורה. די שאלה איז וועלכע תורה, וועלכע צד, מעג מען יאָ עסן פלייש צו נישט. אָבער מאי חזית אַז ס'איז דאָ אַזאַ זאַך תורה? וועיר דו יו געט דיס קאָנסעפּט פראַם? ס'איז נישט סתם תורה, תורה אלוקית פון די אייבערשטער. ס'איז דאָ גאַנץ גוט צו לעבן אָן אַ תורה. די אייבערשטער דאַרף נישט שיקן. מענטשן געבן זיך אָן עצה אָן דעם. ס'איז אַ סיריעס קוועסטשן.

און ער פרובירט צו מוכיח זיין אַז ס'איז געווען. און וויבאַלד ער פרובירט מוכיח זיין אַז ס'דאַרף זיין, איז ער געבליבן מיט אַ קשיא, וואָס איז געווען מיט אברהם אבינו? וויאַזוי האָט ער געלעבט? האָט אברהם אבינו אויך געהאַט אַ תורה. אָבער ס'איז אַנדערש, די אייבערשטער איז דאָך תכלית הידיעה, ס'איז זייער אַנדערש ווי אונז זענען צוגעוואוינט צו טראַכטן, די וועג וויאַזוי ער טראַכט. איך זאָג נאָר אַ דוגמא. וואָס?

און איך נעם אָן, לויט אים האָט מען תורה נישט געזען אַזאַ גרויסע זאַך. ער האָט נישט געקאָכט שבועות צו פיל, אַזוי קומט אויס. איך ווייס נישט. איך געס ער האָט נישט געוואוסט צו קוקן, אָבער ס'איז שוין געווען די מנהג, איך ווייס נישט. אָבער יאָ, ס'איז געווען פאַר... אַזויווי ער זאָגט דאָרט.

וואָס זאָגט דער חומש און תנ"ך?

די מעמד הר סיני אין תנ"ך

אַה, סאָו יעצט איז אַזוי, אויב מ'קוקט אין די חומש, איך וויל זאָגן דריי אָדער פיר טעאָריעס וואָס ס'איז געשען אין מצרים. ס'איז דאָ נאָך טעאָריעס, אין חב"ד האָבן זיי אַ גאַנצע טעאָריע וועגן דעם. האָבן זיי צענדליגער תשובות וועגן די שאלה. און אַנדערע.

וואָס דאָ, איך גיי נישט קענען מאַריך זיין, איך וויל נאָר געבן אַזוי אַ framework פאַר דריי אַנדערע theories וואָס מ'קען האָבן וועגן דעם. אין theory, אַלע וואָס זענען נישט די ערשטע theory, די ערשטע theory איז אויך אַ שטיקל theory וואָס מ'קען אפשר מאַכן sense פון, אָבער אַלע דריי theories זענען נישט די theory אַז ס'איז געווען נייע געזעצן, אַז דאָס איז אַ revelation.

איז אַזוי, אין די פשט החומש, ווער ס'קוקט אין די תורה, און אין די תורה, כידוע, אין תנ"ך ווערט נישט כמעט דערמאָנט מעמד הר סיני אַלס אַ זאַך. ס'איז דאָ איינס אָדער צוויי מאָל אין תנ"ך שטייט בפירוש מעמד הר סיני, און אויך אַז מ'האָט דעמאָלטס באַקומען געזעצן. צוויי מאָל אין תנ"ך ווערט דערמאָנט אַז דער אייבערשטער האָט גערעדט צו אידן אויף הר סיני. חוץ פון פרשת יתרו און פרשת ואתחנן, שטייט עס צוויי מאָל אין די ענד פון תנ"ך.

אָבער דורכאויס כל ימי הנביאים, פון משה רבינו, פון יהושע בן נון ביז, נו, ווער איז געווען די צווייטע וואָס האָט געזאָגט? נחמיה און... וויאַזוי הייסט ער? מלאכי. חוץ פון די... מלאכי זאָגט אויך, ער זאָגט יאָ, ער זאָגט חורב. חוץ פון נחמיה און מלאכי, וואָס איז ליטעראַלי די לעצטע צוויי, מער וויניגער די לעצטע דור פון נביאים פון תנ"ך, איז די גאַנצע צייט, מ'שרייט זייער אַסאַך, ירמיהו שרייט, און מ'פאָלגט נישט די תורה, און יהושע בן נון זאָגט די גאַנצע זאַך, ער האָט זיך געבויט אויף דעם, ער זאָגט קיינמאָל נישט, "און געדענקט נישט די טאָג וואָס מ'האָט געזען משה רבינו." ער זאָגט עס איינמאָל אין ואתחנן, אָבער דאָס אַלץ. פון ואתחנן ביז נחמיה איז נישטאָ. און מ'קען טרעפן רמזים, אפשר שטייט עס ברמז, אָבער בפירוש שטייט עס נישט.

וואָס שטייט יאָ: די ברית

אָבער וואָס שטייט יאָ? און דאָס איז וויכטיג פאַר אונז צו כאַפּן, וואָס שטייט יאָ? דאָס הייסט, וואָס מיינט יאָ מתן תורה פאַר די תורה? און אַפילו ווען מ'קוקט אין פרשת יתרו און אין פרשת ואתחנן, זעט מען אַז ס'שטייט דאָרט, און ס'שטייט נישט וואָס אונז מיינען אַז ס'שטייט. וואָס ס'שטייט דאָרט איז אַז דער אייבערשטער האָט געמאַכט אַ ברית מיט די אידן. אַ ברית מיינט אַ דיעל, אָדער אַ קאָנטראַקט, אָדער אַ טריטי, however you want to conceptualize it. ער האָט געמאַכט אַ דיעל, אַ ברית. און אין די ברית שטייט, אַזויווי ס'שטייט אין אַ דיעל, ス'האָט צוויי זייטן, right?

אונז האָבן "ה' אלקינו", און אַזוי, ביי די וועי, משה רבינו'ס דרשה וועגן מתן תורה האָט זיך אַזוי אָנגעהויבן, "ה' אלקינו כרת עמנו ברית בחורב". אַזוי הייבט זיך עס אָן. ס'שטייט נישט "ה' אלקינו", ער רעדט פון דעם, ס'איז אַ געוואַלדיגע זאַך, מ'האָט געזען דעם אייבערשטן, it's all very nice, but that's not his main framing. און זיי האָבן אַ מנהג צו אָנהייבן די פרשיות אין די ראַנג פלאַץ. ווער ס'קוקט זעט, דאָרט הייבט זיך עס אָן, "וידבר משה", whatever. עס שטייט נישט אין די נסתר. משה איז געקומען, ער האָט געזאָגט, "רבותי, דער אייבערשטער האָט געמאַכט אַ ברית." און נאָכדעם איז דאָ די זאַך, נאָך מתן תורה וועט זיין די גאַנצע מאָל. זאָגט ער, "ממילא, דאַרפן זיי פאָלגן די ברית." און דו זעסט אַז דאָס פאָלק נישט, כאַפּט נישט.

די ברית זאָגט מער וויניגער אַז יעדער איינער ווייסט אין ארץ ישראל, בקיצור, "If you will be good, I will be good, and if you will be bad, I will be bad to you." אָבער נישט סתם גוד באופן נפשי, ווייל דאָס איז נאָך געווען פאַרדעם, דאַרף מען געדענקען. דאָס איז אַז אויב אַ מענטש טוט גוט, איז אים גוט, איז שוין נאָר

מתן תורה: ברית, קבלה, און די הלכה'דיגע באדייטונג פון הר סיני

ברית, אסא המלך'ס חידוש הברית, און די הלכה'דיגע יסודות פון מתן תורה

ברית אלס ספעציעלע דיעל — נישט אוניווערסאלע מוסר

Instructor: ספעציעל גוט, יא? אין אנדערע ווערטער, ס'דארף בכלל זיין fair. אבער דאס איז נאך א level. דאס איז אזוויי, אזוויי איך טאר נישט גנב'ענען פון דיר בכלל, אבער דאס אז דו דארפסט מיך מגין זיין, למשל, דאס איז א treaty, right? למשל, that's how די חוקרים זאגן אז די אלע treaties זענען modeled אויף אזעלכע treaties. דאס וואס למשל צוויי מלכים, דאס אז אמעריקע, למשל, מדת הדין, מדת המוסר זאגט אז מען דארף שיקן אפאר באמבעס קיין אוקריינע, אקעי, אפאר. נישט לאזן ממש אז פוטין זאל... מ'שיקט זיי העלפן, אבער נישט קיין חיוב. לכאורה וואלטסטו געוואלט זאגן אפשר אז יא, אבער מ'פירט זיך נישט אזוי. ס'איז נישט קיין חיוב אז ער זאל ממש גיין זיך שלאגן פאר אים. ס'איז נישט קיין חיוב.

אויב וואלט געווען א ברית, נאט"א [NATO], יא? וואלט ער יא געווען מחויב. אויב וואלט געווען נאט"א, וואלט ער געמוזט גיין, פארוואס? ס'איז דא א דיעל. ס'שטייט זיך אויב מיר זענען בתנאי, אז אויב איך האב א פראבלעם, וועט ער קומען צו מיר, און אזוי ווייטער. אבער דאס הייסט א ברית.

א ברית איז נישט די חוק, די חוקי השכר ועונש כאילו וואס זענען קבוע אין די וועלט. דאס איז בכלל, די תורה גלייבט געווענליך אז דאס איז גוט, איז דער אייבערשטער גוט, און מ'זעט עס ביי די מבול [Mabul: the Flood], ביי סדום [Sodom], there was nothing to do with that. אבער דאס איז א special זאך. דער אייבערשטער גייט special, דו זאלסט נישט גילוי מכל הארץ, איך גיי דיר special נעמען קעיר פון דיר. פארוואס? ווייל דו גייסט זיין special מיט מיר.

אין אנדערע ווערטער, א גוי מעג דינען עבודה זרה [avodah zarah: idolatry], פשוטו כמעט. "אשר חלק לכל העמים" [asher chalak l'chol ha'amim: which He apportioned to all the nations], שטייט אין מדרש תנחומא [Midrash Tanchuma], די פירוש איז אז משה רבינו [Moshe Rabbeinu: Moses our teacher], ס'איז נישט קיין חיוב, א מענטש מעג גיין צו אן אנדערע, מעג מאכן. אין אנדערע ווערטער, מ'איז נישט אסור קיינעם. ס'איז אסור, אזוויי די משל פון די קעניג, אזוי איז די משל וואס איז געארבעט.

יא, ס'איז נישט אסור פאר אוקריינע אדער פאר טערקיי, איך ווייס וואס, צו גיין מאכן א דיעל מיט רוסלאנד. זיי מעגן, קיינער קען זיי גארנישט טון. אבער אויב דו גייסט מיט מיר, טארסטו נישט גיין מיט זיי. "אנכי ה' אלקיך" [Anochi Hashem Elokecha: I am the Lord your God], דו ווילסט א דיעל מיט מיך? נישט רעדן מיט א צווייטן.

איך רעד שוין אריין אין די אלע תיאולוגישע נקודות פון דעם, אבער דאס איז ווי דער ברית ארבעט. און דאס איז עקסטרא קרעדיט, רייט? און דערפאר, דאס איז אלעמאל וואס די אלע זאכן רעדן וועגן דעם. און ווער ס'קוקט אין משה רבינו, ווען ער רעדט וועגן דעם, ער מאכט נאכאמאל א ברית, ווייל אפשר האבן זיי שוין פארגעסן, אפשר וויל מען שוין נישט די דיעל.

דער רמב"ן'ס שיטה: די ברית איז בטל געווארן סוף בית ראשון

און דער ברית איז שוין... איך האלט אלעמאל אזוי ווי דער רמב"ן [Ramban: Nachmanides], אז די ברית איז מער וויניגער בטל געווארן סוף בית ראשון [the end of the First Temple period].

ס'ארבעט שוין נישט, די אידן האבן געזאגט גודביי, דער אייבערשטער האט געזאגט גודביי, און שוין. ביז די כנסת הגדולה [Knesset HaGedolah: the Great Assembly] האט געמאכט א נייע סארט מתן תורה [matan Torah: giving of the Torah].

אבער אזוי לערנט דער רמב"ן, אז ס'איז בטל געווארן. דאס הייסט, מיר זענען נישט אין ארץ ישראל [Eretz Yisrael: the Land of Israel], סאו נישט. די דיעל שטייט, איך בין נישט אין ארץ ישראל, סאו נישט איז נישט. איך האב גארנישט... איך האב דיר גארנישט איינגעלאדנט מער. וואס? דאס איז די ברית, מער וויניגער, יא.

די גמרא אין סנהדרין [Gemara in Sanhedrin], נישט אלעמאל, מ'קען מדייק זיין יעדע מאל, אבער מער וויניגער, די ברית איז... אזוי לערנט דער רמב"ן, אזוי איז פשטות, אז די ברית איז מער וויניגער געמאכט געווארן אויף די גמול ועונש [reward and punishment] אין ארץ ישראל. אין פרשת יתרו [Parshat Yitro] שטייט דאס נישט קלאר, אין פרשת משפטים [Parshat Mishpatim] שטייט דאס יא. מ'קען מדייק זיין יעדע מאל, ס'שטייט זייער אסאך מאל די ברית, מ'דארף מדייק זיין יעדע מאל. אבער באופן כללי, "ואם לא תשמעו" [v'im lo tishme'u: and if you do not listen] איז אלץ וועגן ארץ ישראל. סאו נישט איז נישט, גודביי, גוטן טאג.

און דאס איז, עניוועי, דאס איז אן אנדערע שמועס. אבער איך זאג נאר, דאס איז די פשוט'ע פשט, און בפשטות, דאס איז וואס ס'האט געמיינט הר סיני [Har Sinai: Mount Sinai] פאר משה רבינו, האט עס דאס געמיינט.

פשט #1 אין שבועות: חידוש הברית — אסא המלך

דאס איז די מינינג פון, אויב דו ווילסט פרעגן שבועות [Shavuot], שבועות איז די צייט, סאו מ'קען רעדן וועגן דעם, רעכט? בעצם, איך מיין אז דער ערשטער מענטש וואס מ'קען טראכטן, אז דאס האב איך געלערנט אין דברי הימים [Divrei HaYamim: Chronicles], איך געדענק עס נאר נישט, איך מיין אז דער ערשטער מענטש וואס מ'קען טראכטן אז ער האט געמאכט עפעס א זאך אין חודש השלישי [the third month] איז געווען... טרייאינג טו רימעמבער הו... איך האב עס שוין פארגעסן, נו אינטערנעט... איך האב עס צוגעשריבן, איך דארף עס טאקע צולייגן צו מיין ליסט פון מקורות. אבער ס'איז דא, איך וויל זאגן א משל צו מיין זון, וואס איז זייער א גוטע ראיה.

דער ערשטער... יא, יא, אסא [Asa], אסא, איך בין שוין משוגע. אסא המלך [Asa the King] איז געווען א גרויסער בעל תשובה [ba'al teshuvah: penitent], כידוע [as is known], ווי ס'שטייט אין מלכים [Melachim: Kings] און אין דברי הימים, זיין טאטע איז נישט געווען אזא צדיק, און ער איז געווען א צדיק. און אסא המלך האט געמאכט א גרויסן... קיבוץ בחודש השלישי [kibbutz bachodesh hashlishi: gathering in the third month], "ויבאו ירושלים בחודש השלישי" [vayavo'u Yerushalayim bachodesh hashlishi: and they came to Jerusalem in the third month], אזוי שטייט אין דברי הימים ב' פרק ט"ו [Chronicles II, chapter 15], "בשנת חמש עשרה למלכות אסא, ויזבחו לה' ויבאו בברית לדרוש את ה' וכו' בכל לבבם ובכל נפשם וכו' וישבעו וישמחו" [in the fifteenth year of Asa's reign, and they sacrificed to God and they entered into a covenant to seek God etc. with all their heart and all their soul etc. and they swore and rejoiced], בקיצור, זיי האבן געמאכט א גרויסן יום טוב.

און די מפרשים [mefarshim: commentators], איך געדענק שוין נישט ווער איז דער ערשטער וואס זאגט דאס, אבער די מפרשים, אפשר זענען דא מדרשים [midrashim], זאגן אז דאס איז געווען שבועות. אפשר האט יאשיהו [Yoshiyahu: Josiah] מייסד געווען די ענין אז שבועות איז זכר למתן תורה [zecher l'matan Torah: commemoration of the giving of the Torah], אבער על כל

פנים, דאס איז די ערשטע פלאץ וואס מ'טרעפט אז ער האט געמאכט בחודש השלישי, וואס לכאורה איז געווען די צייט פון שבועות, און פונקטליך יענעם טאג האט ער געמאכט א מעמד.

וואס איז געווען אזא מעמד שבועות? א מעמד חידוש הברית [chiddush habrit: renewal of the covenant]. דאס הייסט, מ'איז יעצט, מ'האט עובד געווען די ברית, מ'האט געדינט עבודה זרה, אויס ברית, עובד געווען אויף די ברית. האט ער צוזאמענגענומען דעם עולם, ס'איז געווען א ישועה [yeshuah: salvation], דער אייבערשטער האט געהאלפן דעמאלטס, וואטעווער די ריזען וואס איז געווען, און געזען, מ'דארף ווייטער יא דינען דעם אייבערשטן. און דאס איז אסא המלך'ס פשט אין שבועות, און אזוי האט מען געלערנט אין די צייטן פון די בית ראשון [First Temple], עט ליעסט. און דאס איז פשט נאמבער וואן, וואס עט ליעסט מאכט סענס.

פשט #2: "הדר קבלוה בימי אחשורוש" — א נייע, איינזייטיגע קבלה

די צווייטע פשט, וואס איך האב נישט אזוי ארויס קלאר, נאר בקיצור די ענין, נאכדעם, און באמת דארף מען דאס קלאר, מ'קען עס פארציילן היסטארישע קאנטעקסט, איך האב נישט ליב אלעס צו מאכן פאר היסטאריע, אז די גמרא זאגט אין שבת [Gemara in Shabbat] אז "הדר קבלוה בימי אחשורוש מהבת הנס" [hadar kibluha bimei Achashverosh mehabbat hanes: they accepted it again in the days of Ahasuerus out of love for the miracle], און דאס בעיסיקלי מיינט, אזוי לערנט דער רמב"ן דארט רעדט וועגן דעם, און דער רמב"ן אין מסכת שבת [Masechet Shabbat], אזוי פארשטיי איך עס געווענליך, אז ס'מיינט אז יעצט האבן אונז א נייע תורה וואס איז נישט געבויט אויף די הבטחה פון ברית.

מ'קען עס לערנען אופן א' און אופן ב', "בניך ערביך" [banayich arevayich: your children are your guarantors], מ'קען טראכטן אסאך וועגן וויאזוי דאס צו פארשטיין, אבער על כל פנים, די אידן האבן געזאגט, אזוויי דער כתב סופר [Ketav Sofer] זאגט וועגן נחמה [Nechemiah] וועגן ביאת המשיח [bi'at haMashiach: coming of the Messiah], אונז ווילן גיין מיט די תורה אפילו ס'געלונגט נישט, בעיסיקלי.

די נייע קבלה: מרצון, נישט מחמת ברית

אין אנדערע ווערטער, אונז האלטן אז די תורה איז א גוטע וועג פון לעבן, ס'איז אונז גוט, נישט ווייל איינער צווינגט אונז, נישט ווייל ס'האט זיך געלוינט צו באקומען ארץ ישראל. אונז זענען נישט אין ארץ ישראל, אונז זענען אין בבל [Bavel: Babylonia], אונז זענען אין פרס [Paras: Persia], און אונז ווילן עניוועיס.

און וועגן דעם גייט מען טאקע אין ארץ ישראל, מ'קען זאגן די מצוה, אבער די צווייטע גיין אין ארץ ישראל האט זייער אן אנדערע אויסזען ווי די ערשטע מאל. די ערשטע מאל איז מען געגאנגען בכח [with force], דער אייבערשטער האט זיי געזאגט, און זיי האבן עס אלעס געמאכט, און עס איז געגאנגען אליין, פארשטייסטו? יא, דער אייבערשטער האט געגעבן כוחות און אזוי ווייטער, אבער זיי זענען נישט געווען מיט די זעלבע בירור [birur: clarification].

און אזוי זאגט דער ירושלמי [Yerushalmi: Jerusalem Talmud] רעדט וועגן דעם, און די גבעת ארובות המוסר [I'm not certain of this reference], אז זיי האבן נישט געווען מקבל געווען מרצון מאהבה [mekabel meratzon me'ahavah: accepting willingly out of love], נאר זיי זענען מקבל געווען, ווי עס שטייט דארט אין ספר עזרא ונחמיה [Sefer Ezra v'Nechemyah: the Book of Ezra and Nehemiah], אז ווען זיי זענען געקומען פון גלות [galut: exile] האבן זיי געמאכט א נייע ברית. זיי האבן געמאכט אן אמנה [amanah: covenant/agreement], זיי האבן געשריבן א שטר, זיי זענען אלע מסכים צו מקיים זיין די תורה. עס שטייט דארט א ליסט פון מצוות וואס זיי זענען מסכים, דאס איז די זאכן וואס זיי גייען ריכטיג, און זיי גייען מקיים זיין מצוות התורה. נישט דער אייבערשטער איז געקומען און זיי האבן געשריבן א כתובה [ketubah: marriage contract] און אזוי ווייטער. פשוט, אונז ווילן.

"אונז ווילן" — נישט "אונז דארפן"

אין אנדערע ווערטער, איך האב שוין געזאגט דעם טעם טאקע אין שיעור פון נפש החיים [Nefesh HaChaim] וועגן דעם, אונז פאלגן די תורה נישט ווייל אונז דארפן. אונז דארפן נישט. אונז דארפן נישט. די דיעל איז אוועק. נאר אונז ווילן. און מיר ווילן, און מיר ווילן נישט... ווייסטו, א גרויסע וועלט. אבער די וואס ווילן, זיי ווילן. און דאס איז די "הדור קבלוה מאהבה" [hadar kibluha me'ahavah: they accepted it again out of love].

דער פונדאמענטאלער חילוק: איינזייטיג vs. צוויי-זייטיג

יעצט, די "הדור קבלוה מאהבה"...

Student: וואס?

Instructor: ניין, עס איז זייער אנדערש, ווייל עס איז וואן-סיידעד. עס איז וואן-סיידעד. עס איז נישט אן אמת'ע ברית. די ירושלמי נוצט דעם ווארט "ברית", אבער עס איז וואן-סיידעד. עס איז א האל דיפערענט מהלך, עס איז א האל דיפערענט אנדערסטענדינג. דו קענסט טראכטן, איך האב נישט געטראכט פון דעם, אבער עס איז א האל דיפערענט אנדערסטענדינג אין גאד, און ממילא קען זיין אז עס איז מבואר בתוכו אזעלכע אנדערע הבנות. אבער עס איז נישט, עס איז איינזייטיג, דאס איז זיכער אז עס איז איינזייטיג. עס איז מרצונם [meritzonam: of their own will].

"כפה עליהם הר כגיגית" — נישט קיין ריכטיגע דיעל

דעריבער די גמרא, דער רמב"ן זאגט, ווען די גמרא זאגט אז די ברית איז געווען, וויאזוי שטייט עס? "כפה עליהם הר כגיגית" [kafah aleihem har k'gigit: He held the mountain over them like a barrel], עס מיינט נישט ליטעראלי אז עס איז געווען א הר כגיגית. עס מיינט צו זאגן אז ווען דו קומסט צו איינעם און דו זאגסט אים, "קום אהער, אדער דו פאלגסט די תורה, אדער נישט, וועל איך שמייסן דיין קאפ." דאס איז נישט קיין דיעל. דאס איז נישט קיין דיעל. אה, דו ביסט שטערקער, אקעי. אז אמעריקע גייט, רוסלאנד זאגט פאר אוקריינא, דאס איז נישט קיין דיעל, פארשטייסט? איך בין די שטערקסטע, איך בין די שטערקסטע גאט, דו מוזט מיר פאלגן. דאס איז נישט וויאזוי מען פארשטייט עס אין ביי שיינא [I'm uncertain of this reference].

מען קען יא אנדערש. דו זעסט דאך אז עס איז דא גוים, און יעדער איינער אלץ טוט זיך. אונז ווילן. פארוואס ווילן מיר? עס איז דא א גאנצע הקדמה וועגן דעם פארוואס. איך ווייס נישט, א גוטע שאלה, "בני ובני" [banai u'vanai: my children and my children's children] און אזוי ווייטער. אבער פארוואס נישט, מיר ווילן אונז, עס לוינט זיך אונז. אפילו ווען דער אייבערשטער האט נישט כביכול געוואלט זיין אין אזא ברית, אדער ער האט נישט געזאגט אז ער גייט מאכן א ברית, ווילן מיר אליינס. דאס איז א גאנצע נייע זאך.

איך וויל נישט אריינגיין אין דעם מער, איך וויל נאר זאגן אז דאס איז אפשר די ריזן פארוואס מען קומט צו א נייע פשט.

פשט #3: הר סיני אין דער גמרא — די הלכה'דיגע באדייטונג

יעצט, ווען מען קומט צו חז"ל [Chazal: our Sages], דאס איז זייער אינטערעסאנט, און דאס איז נאך א שיעור, א גאנצע שיעור. איך וועל נאר זאגן פשט נאמבער צוויי אדער נאמבער דריי, ווי אונז האלטן, איז אז ער קוקט אין די גמרא, וואו ווערט דערמאנט הר סיני אין די גמרא?

Student: חיים ווייסט?

Instructor: אוקעי, דאס איז אגדה [aggadah: narrative/homiletical material], על פי הלכה. זאג נאך אגדות, איך וועל דיר זאגן וואס איך האב געמיינט. יא, אן הלכה, סארי, אן הלכה.

וואס טוט הר סיני פאר הלכה? פאר א הלכה'דיגע מינינג הר סיני, וואס איז די מינינג על פי הלכה?

הלכה'דיגע דערמאנונגען פון הר סיני

סאו איך טראכט פון אפאר, מ'קען דאס מאכן אסאך, אבער ס'איז דא משפט ואומר בהר סיני [mishpat v'omarta b'Har Sinai: a law that was stated at Mount Sinai]? איין מינוט, איך מיין אז ס'איז בדוקא, ס'איז דא משפט ואומר, הלכה למשה מסיני [halachah l'Moshe miSinai: law given to Moses at Sinai] איז שוין וועגן וויאזוי מ'איז מקבל די תורה, נישט ניין, ס'איז נאך א זאך. ס'איז דא ר' יוסף [Rabbi Yosef] וואס הייסט סיני, ווייל ער קען אלע הלכות.

Student: וואס?

Instructor: יא, דאס האב איך געמיינט. ס'איז אויך צום ציל, אבער מ'דארף טראכטן וועגן דעם. ס'איז דא, איך מיין וועגן משפט ואומר בהר סיני, ס'איז דא נאך אסאך זאכן. למשל, די גמרא רעדט אסאך מאל וועגן "האי קודם מתן תורה הוה" [hai kodem matan Torah havah: this was before the giving of the Torah], די גמרא זאגט דאס, אז פאר מתן תורה האט מען געמעגט טון אזוי און אזוי, אדער ס'איז געווען אנדערש די הלכה, ווייל מ'האט געמעגט טון מער זאכן און אזוי ווייטער.

מצוות שלפני הר סיני — דער רמב"ם'ס שיטה

אדער, אסאך מאל זאגט די גמרא וועגן בני נח [Bnei Noach: Noahides], און לכל הפחות דער רמב"ם [Rambam: Maimonides] האט גערעדט, די גמרא רעדט אסאך וועגן מצוות שלפני הר סיני [mitzvot shellifnei Har Sinai: commandments from before Mount Sinai], צו מ'איז מחויב היינט, צו מ'איז נישט מחויב. די גמרא זאגט, דער רמב"ם האט זייער שטארק גענומען די גמרא, אז אפילו א מצוה וואס שטייט פריער, איז נישט פאלגנד דאס וואס שטייט פריער, נאר "חזר עליהם" [chazar aleihem: He repeated them], ס'איז א נייע חיוב פאר די מצוות.

סאו אין אנדערע ווערטער, אין די גמרא, ס'קען נאך אלץ זיין מיט די ערשטע פשט, אויף א נייע וועג, ס'איז א נייע משמעות, ס'איז א נייע הערה, אז הר סיני האט געמאכט צוויי זאכן, מ'קען זאגן ס'איז צוויי זאכן פון די זעלבע זאך.

דריי מאסן פון חיוב

איינס, אז די חיוב, די למדנ'ישע חיוב, די לעגאלע חיוב, איך טראכט נאך אלץ כל עולם ההלכה [kol olam hahalachah: the entire world of halachah], די לעגאלע חיוב, פארוואס איז א איד מחויב און חייב אין די תורה?

אין די ערשטע מאס, די ערשטע מאס איז ווייל דער אייבערשטער האט געמאכט א דיעל, פאר א גוטע דין.

און די צווייטע מאס איז סתם ווייל איך וויל.

און די חכמה'ס מאס איז ווייל דו האסט דיך פארגעענומען. דו האסט דיך פארגענומען, דארפסטו מקיים זיין.

די יסוד פון פארגענומענקייט

ס'איז דא ראשונים [Rishonim: early medieval authorities] וואס פרעגן אפילו, און וואו שטייט אז מ'דארף מקיים זיין אז דו האסט דיך פארגענומען? וואו הייבט זיך אן די גאנצע זאך? אקעי, א גוטע שאלה. ס'איז דא ראשונים, פרעגן די בני יונה [Bnei Yonah], ער פרעגט די שאלה. יא.

על כל פנים, אזוי קוקט עס די גמרא, דו האסט דיך פארגענומען, ממילא מאכט עס א חילוק להלכה. א מענטש מעג זיך, ס'איז דא שבועה [shevuah: oath], די גאנצע זאך די גמרא קוקט אן, אבער מ'האט זיך געשוואוירן צו מאכן אז עס ווערט א דין פון א שבועה, אדער א נדר [neder: vow], אז ער האט קבלה [kabbalah: acceptance], ער האט זיך מקבל געווען אז ער גייט פאלגן די תורה.

מעמד הר סיני אלס חושן משפט'דיגער דין

ממילא, ווען דעם קומט טאקע אויס אז איינער וויל טון אנדערש פון דעם, דו קענסט אים פועל'ן כלום, דו קענסט אים גארנישט מחייב זיין וואס ער וויל, אבער ער איז שוין מחויב פון פריער, ביסטו פשוט פאר א לעגאלע זאך. אין אנדערע ווערטער, דער מעמד הר סיני איז בעצם א חושן משפט'דיגער דין [Choshen Mishpat: the section of Jewish law dealing with civil and monetary matters]. אזוי ווי אז איך האב דיר צוגעזאגט א זאך קען איך ��ס נישט מארגן פארקויפן פאר א צווייטן, אז איך האב שוין צוגעזאגט פאר דיר ערשטער, אז איך האב דיר צוגעזאגט אז איך גיי עסן מצה, קענסטו נישט מאכן די מצה עשר.

מעמד הר סיני: לעגאלע, עפיסטעמאלאגישע און מיסטישע פשטים

פשט #4: שבועה און נדר — די לעגאלע מהות פון מעמד הר סיני

שבועה אלס לעגאלער מעקאניזם

א מענטש מעג זיך עס טון, שבועה, די גאנצע גמרא קוקט עס אן אז מ'האט זיך געשוואוירן צו מאכן, אז ס'איז א דין פון א שבועה אדער א נדר, אז ס'איז דא א קבלה, מ'האט זיך מקבל געווען אז מ'גייט פאלגן די תורה. ממילא, ווען דעם קומט טאקע אויס אז איינער וויל טון אנדערש פון דעם, קען ער, פארוואס נישט? דו קענסט אים נישט מחייב זיין אויף וואס ער וויל, אבער ס'איז נישט קיין מחויב פון פריער, ס'איז פשוט א לעגאלע זאך. אין אנדערע ווערטער, די מעמד הר סיני איז בעצם א חוזק משפט'דיגע דין. אזוי ווי אז איך האב דיר צוגעזאגט א זאך, קענסטו עס נישט מארגן פארקויפן פאר א צווייטן. אז איך האב דיר צוגעזאגט פאר'ן אייבערשטן אז איך גיי עסן מצה, קענסטו נישט מאכן די מצה עבודה זרה. די זעלבע...

דאס פראבלעם פון קבלה אויף דורות הבאים

אקעי, ס'איז דא א לומדות וואס די נסיונות יעקב, דער ראגאטשאווער, איז וועגן די תורה, וויאזוי ס'ארבעט, וויאזוי מ'קען מאכן אז ס'זאל חל זיין אויף די דורות הבאים. איך רעד לומדיש, נישט לעגאל, נישט טעאלאגיש צו ס'איז ריכטיג אדער עטיש. לומדיש איז דא אזא זאך, אזוי ווי... קען מען מקבל זיין אויף די דורות הבאים? וועגן ירושה... א שטאט... יא, מלך שמנהיג איז נדר, דו ווייסט דאך, יא, הלכות נדרים. מ'זעט אז א שטאט קען מאכן א נדר, וויאזוי קען מען מאכן אויף די קומענדיגע? דו זעסט אז מ'קען.

די פשטות איז אז מ'קען. מ'זעט דאך אז דער פרעזידענט סיינט א טריטי, דארף דער נעקסטער פרעזידענט עס קאנטינועלן פאלגן. פארוואס? אזוי ארבעט עס, אזוי ארבעט נישט די וועלט. איך מיין, ס'איז א לעגאלע, ס'איז דא א לעגאלע מושג אז איך קען. ס'איז נישט אזוי קלאר גראדע, די לעגאלע מושג איז אז איך קען נאר אולך על זכות, אויף זכות האב איך. אבער מ'דארף מעיין זיין, ס'איז דא אסאך לומדות, און די אחרונים רעדן וועגן דעם וויאזוי פונקטליך ארבעט עס לומדיש די קבלה על הדורות הבאים. אבער לעת עתה, it works. איך האב געבארגט די ווארט, אבער אויב נישט, דארף מען עס טאקע זיין מפרש.

דער רמב"ם'ס „רוצה אני" — לעגאלע, נישט חסידישע לייענונג

איך זאג נישט, אפשר, אזוי ווי דער רמב"ם, מענטשן, איך מיין אלעמאל אז דער רמב"ם וואס זאגט נאך דאס גוט און פעמאסלי אז א איד קען נישט מקבל זיין א תשובה רוצה אני, ווייל בעצם וויל ער, ס'מיינט לעגאל, ס'מיינט נישט חסידיש. חסידיש איז גוט, תורה, אבער פשטות, דער רמב"ם מיינט, דו האסט דאך געסיינט א קאנטראקט אז דו גייסט פאלגן די תורה. דו ווילסט היינט טויש'ן, ס'איז דא זאכן וואס מ'דארף דיר דן זיין, בסדר. אבער אויבן אראפ קומט צו די סטעפ וואס מ'זאגט, ניין, אונזער תורה האלט אז דו דארפסט עס טון, דו דארפסט נישט זאגן רוצה אני, ס'שטימט נישט אזוי גוט. אבער איך מיין אז דאס איז א לומדישע, לעגאלע וועג וויאזוי מ'קען פארשטיין די סארט זאכן.

שטר קודם — א למדנ'ישע ענין

At some point, שטר קודם, אזוי זאגט די גמרא, שטר קודם, יא? ממש א לומדישע ענין. אויב שטייט שטר קודם, איך געדענק נישט, אויף עפעס

אנדערש. שטר קודם איז שטר חוב. יא, אבער אויף די אייבערשטער, די אייבערשטער זאגט שטר קודם. אקעי.

שבועה אלס איינזייטיגע התחייבות

תלמיד: דארף מען זען קודם ווער ס'איז געווען די ערשטע די treaty אויך. איך רעד נישט פון treaty, יעצט רעד איך פון די התחייבות. א התחייבות קען זיין איינזייטיג.

מגיד שיעור: א שבועה? ניין, לאו דוקא. קען זיין. מען קען אריינגיין אין דעם. אבער איך מיין בפשטות, ווען די גמרא זאגט "נשבעים לעבור על המצוה", איז נישט צווי-זייטיג. ס'איז זייער איינזייטיג. איך האב זיך פארגענומען. א שבועה איז נישט צו גאט always. דאס איז א חלק. דאס איז why we get into this infinite loop. אבער, יא, איך בין מסכים. מען קען אריינגיין אין דעם.

תלמיד: די גמרא זאגט אז א שבועה קען גיין על מצוה. שבועה איז נישט בלויז לעבור על המצוה.

מגיד שיעור: יא. ס'קען זיין, ס'קען זיין. מ'דארף אבער פארשטיין, מ'דארף אבער... דאס איז דאך לעגאלע לענגווידזש, right? מ'דארף אבער... דאס איז דאך א למדנ'ישע, דאס איז דאך א משפט'דיגע מושג, יא? ער טראכט אזוי, אז ס'איז א למדנ'ישע חיוב.

פארוואס פרייט מען זיך שבועות? — דער חידוש פון מתן תורה

ממילא, ממילא מ'פרעגט א למדן, א ליטוואק, ער זאגט, פארוואס פרייען מיר זיך שבועות? אז שבועות איז נתחדש געווארן אז א מענטש מאכט א שבועה צו נישט צו עסן מצה, ארבעט עס נישט. דאס איז די גרויסע גדולה. ווייל אנדערש וואלט ער געזאגט, וואס האסטו געזאגט פריער? ווייל אנדערש, פאלגן וואס דער אייבערשטער הייסט האט מען אלעמאל געדארפט, יא? ס'איז דאך אלעמאל געווען. דאס איז דאך גארנישט. אז דו ביסט מקיים וואס דער אייבערשטער דארף, איז דאך נישט קיין גרויסע זאך. נאר די התחייבות איז אלעמאל געווען, פארוואס האסטו נישט געהאט אזא זאך? ווייל דער אייבערשטער זאגט היינט, די שבועה פון מתן תורה האט עס געמאכט. און ממילא איז דאס חג השבועות.

דאס איז נישט קיין חידוש פון מיר. ס'איז דא מקורות אין ספרים, יא, פריערדיגע מקורות וואס זאגן דעם טייטש אויף חג השבועות. ס'איז טאקע נישט קיין חידוש פון מיר, אבער ס'איז דא אסאך פריערדיגע. כמעט, ס'איז דא מקורות מיט דעם בן איש חי וואס זאגן דעם פשט. יא. מ'האט געשוואוירן שבועת התורה.

און דאס איז די צווייטע פשט.

פשט #5: דער רמב"ם'ס עיקר פון מעמד הר סיני

רעקאפ פון נומערירונג

אה, די דריטע פשט, די דריטע און די פערטע, די דריטע איז number zero. איך האב אנגעהויבן מיט zero. אין מיינע למדנ'ישע דפים, zero איז געווען אז ס'איז דא א נייע געזעץ, אז מ'טאר נישט עסן חלב ודם. one איז געווען אז ס'איז דא א ברית, און two איז שבועה נשבעין בהר סיני. איך האב נאר געזאגט דריי פשטים.

תלמיד: אקעי, דאס איז... אקעי, איך וועל דיר ענטפערן. דאס איז נישט געווען שבועות, דאס איז געווען פורים. וואס זאגסטו? דאס איז נישט קיין פשט אין שבועות, דאס איז א פשט אין פורים.

מגיד שיעור: ניין, איך האב געוואלט זאגן אז אפשר, איך בין נישט מסופק, אז אפשר יענע two וואס דו רופסט two...

תלמיד: יא, ס'איז א גוטע הערה. אקעי.

מגיד שיעור: אה, זייער גוט. 1.5. ס'קען זיין אז יענץ האט גורם געווען פאר די משפט בנים במיתת אבינו, דאס האב איך געטראכט. אבער ס'איז נישט קלאר, ווייל למעשה פארשטייט מען זייער די ערשטע אויך אלס הלכות שבועות, די ברית.

תלמיד: Right, דאס האב איך געטראכט. אקעי.

מגיד שיעור: א מילד קאפ. אקעי.

תלמיד: שבועה וברית, שבועה וברית.

מגיד שיעור: ניין, לויט די ערשטע פשט איז נאר...

תלמיד: און הכי נמי, און הכי נמי, און הכי נמי, פון דעם דארף מען זיך מסופק זיין.

מגיד שיעור: די עיקר איז אז מ'האלט קאפ. די עיקר איז אז מ'האלט קאפ, ס'איז שטימט. איך האב נישט פארגעסן קיין איין טאג ספירה. אקעי.

דער רמב"ם'ס ראדיקאלע שיטה

יעצט, א דריטע פשט, א דריטע זאך וואס שטייט אין די רמב"ם, און די רמב"ם מאכט פון דעם א מצוה. זייער אינטערעסאנט. איך וועל זיין מורא'דיג מקצר.

די רמב"ם האט מחדש געווען א עיקר התורה, אזוי איז די תורה וואס אונז זענען מיר מחויב. כידוע, אזוויוי די חתם סופר זאגט, אז די רמב"ם האט מחדש געווען אלע עיקרים. נישט אז ס'איז נישט געווען פריער, אבער ער האט געמאכט פון דעם אז ס'איז א עיקר, ער האט נישט גערעדט וועגן דעם באריכות.

על כל פנים, די רמב"ם האט געלערנט אז מעמד הר סיני איז משונה'דיג וויכטיג. פאר די רמב"ם איז עס מורא'דיג וויכטיג, מער וויכטיג ווי פאר עניוואן עלס ביפאר אדער עפטער. און ביי עפטער מיין איך די תלמידים פון די רמב"ם. פאר די רמב"ם איז עס מורא'דיג וויכטיג, פאר א גאנצע קאמפליצירטע ריזן, איך קען נישט אלעס זאגן אויף איין מינוט.

נבואה vs. מעמד הר סיני

אבער אויבן כללי, ווייל די תורה וואס אונז זענען מיר מחויב צו פאלגן, וואס אונז זענען מיר מחויב מצד האמת, נישט נאר מצד קבלה. די רמב"ם איז נישט גורס בכלל די שבועה און די קבלה. ווען ער רעדט פארוואס א איד פאלגט די תורה, ער זאגט נישט אזוי. ער זאגט ווייל די אייבערשטער איז געקומען און האט עס געזאגט. און וואס די אייבערשטער זאגט איז דאך די אמת. און וויאזוי ווייסטו אז ס'איז די אמת? דאס איז מעמד הר סיני.

זאגט די רמב"ם, די קורצע שטייט אין הלכות יסודי התורה פרק ח', איך קען נישט זאגן די גאנצע שיעור, ס'איז נאך יעדע איינע פון די נאמבערס איז א גאנצע שיעור פאר זיך אליין, קען נעמען פאר חדשים. אבער בקיצור, די רמב"ם זאגט אז א איד איז מחויב אין תורה ווייל די אייבערשטער האט געזאגט.

אוניווערסאלע אמת — אויך פאר גוים

אפשר א גוי, באמת א גוי דארף אויך פאלגן תורה לויט די רמב"ם. דו ווייסט לערנען די רמב"ם סוף הלכות מלכים, זעסטו אז ער וואלט געוואלט אז די גוים זאלן אויך פאלגן תורה. נו, פארוואס פאלגן זיי נישט? זיי זענען דאך גוים. זיי זאלן דאך פאלגן. זיי זענען דאך... דאס איז דאך די חוקים ומשפטים צדיקים וואס די רמב"ם זאגט, ס'איז די אמת, ס'איז די בעסטע געזעץ. די בעסטע געזעץ פאר די גאנצע וועלט, נישט נאר פאר אונז. ס'איז די בעסטע, נישט נאר פאר איינער פון די גוים, ס'איז די בעסטע. נו, וויאזוי ווייסטו טאקע אז דאס איז די בעסטע? דאס איז הר סיני.

דאס איז וואס די רמב"ם'ס טענה איז. וואס מיינט הר סיני פאר די רמב"ם? ס'איז נאך א חשוב'ע זאך. פשוט, ער ברענגט פסוקים, ער לערנט אזוי די פסוקים וואס די אייבערשטער זאגט, "אתם ראיתם" - איר האט אליין געזען, און אזוי ווייטער. דאס איז די קלארע. די מעמד פון דעם איז גובר אויף אלע נביאים, "אין נביא רשאי לחדש דבר מעתה". נישט אריינגעזען, א נביא דארף נאר א דין, זאגט דער רמב"ם, א נביא איז חייב, די תורה זאגט אז דו זאלסט פאלגן א נביא, אבער ווער זאגט אז מ'זאל פאלגן די תורה? דאס דארף מען אליינס געזען.

דער רמב"ן'ס קשיא אויפ'ן רמב"ם

במילא, דאס איז א גאנצע נייע פשט אין "אנכי עומד על הר סיני", עד כדי כך אז דער רמב"ן האט געזען אז דער רמב"ם זאגט אז ס'איז א פסוק המצוה, פארוואס האט דער רמב"ן פארגעסן דאס צו רעכענען אלס א מצוה? ס'שטייט דאך א מצוה "ודעתם לפניו ולבניו ולבני בניו", און "אנשי כנסת הגדולה" זאגן אז דאס איז א מצוה. ס'פאלט נישט איין פאר'ן רמב"ן, אז פאר'ן רמב"ם, דער מחבר פון די גאנצע זאך, האט נישט געקענט פארשטיין אזוי די "ודעתם לפניו". ווייל די "ודעתם לפניו" איז א גוטע ענין, אבער די גאנצע איידיע אז דאס מיינט איז... ווען דער רמב"ם זאגט מצוה מיינט ער דאס. אין אנדערע ווערטער, דער עולם כאפט נישט, די מצוה פון רמב"ן פון "ודעתם לפניו" איז בעצם די עיקר פון "וזאת התורה אשר שם משה לפני בני ישראל". ס'איז כמעט די זעלבע זאך, נאר דאס איז די כח פון די עיקר.

דאס איז א דריטע פשט, און דאס איז א חידוש'דיגע פשט, און נישט די ערשטע צוויי פשטים טראכט נישט אזוי.

דיסקוסיע: אמונה און פנימיות

תלמיד: איז דא א מצוה וואס איז שייך ביי פנימיות?

מגיד שיעור: וואספארא מצוה?

תלמיד: די מצוה פון גלויבן אין תורה, איז דאס שייך ביי פנימיות?

מגיד שיעור: "ודעתם לפניו" הייבט זיך אן פון אמונה בה', און ביז מ'קומט אן צו דעם אז מ'איז עובד ה'.

תלמיד: פארוואס איז דאס טאקע א פראבלעם? ווייל מ'קען נישט אריינגיין?

מגיד שיעור: דער רמב"ם האט נישט געהאלטן אז אלע אמונות דארפן זיין אין מצוות. א חלק האט ער געמאכט מצוות, וואס איז וועגן דעם א שמועס, און עיקרי הרמב"ם, א חלק פון זיי זענען מצוות און א חלק נישט. דער רמב"ן וויל כמעט מאכן אלע פון זיי מצוות. דאס איז מיין מהלך וועגן דעם, אבער איך גיי נישט אריין. בקיצור, דאס איז א דריטע פשט, און איך ווייס נישט א זאך וועגן די פשט.

די רמב"ם'ס דגש אויף הלכות עדות

ווער ס'ווייסט אז די הלכות פון עדות המצוות, די אלע זאכן, האט דער רמב"ם זייער שטארק מדגיש געווען, זייער שטארק געגומען אסאך ווייטער ווי די פשוט'ע פשט פון זיי, טאקע וועגן די עיקר, נישט וועגן די הלכה. די זעלבע זאך די פריערדיגע זאך וואס מיר האבן געזאגט פריער אז די הלכות פון קבלת התורה זענען נישט מחייב. דער רמב"ם האט נישט געהאלטן אז ס'איז סתם א פראקטישע, טעכנישע שטיקל תורה פון די גמרא, ער האט געהאלטן אז דאס איז די עיקר, ווייל ס'איז אלץ תלוי אין דעם אז אלעס אנדערש איז נישט אמת, ווייל אלעס אנדערש ווייסן מיר נישט אזוי קלאר פון מעמד הר סיני. און דאס איז דער רמב"ם'ס פשט אין די דריטע אדער פערטע פשט פון רבי יואל אב"ד סאטמאר.

פשט #6: דער חסידיש-קבלה'דיגער פשט

תורה אלס „לבוש"

נאכדעם איז דא די חסידישע פשט אדער די קבלה'דיגע פשט, which has to do with what we explained, אמת'דיג, אויף קבלה האט עס צוטון וואס מיר האבן מסביר געווען א פאר וואכן צוריק, וועגן וואס זיי האלטן אז די תורה מיינט נישט די תורה, און די תורה מיינט נאך די יופי פון הימל וואס איז געווארן א בהו ובוהו, ווי דער תנא דבי אליהו האט געזאגט. און ממילא, ווען מיר לערנען תורה, נישט דווקא אז מיר לערנען תורה, תורה איז אש שחורה על גבי אש לבנה, און ס'ווערט נאך מצורף און דער צירוף איז לפי הענין ולפי הדור, ממילא וואס ס'איז דא איז סתם חליפות, למשל מיינט א גאנצע אנדערע זאך, ס'איז ווי כאילו "you can't have the literal פשט", ס'איז נישט "real", "literal", "because it only means that" די ערשטע אלף פון בראשית פון אנכי איז אמת, אבער אלעס אנדערש איז נישט אמת, נאר א לבוש, נאר א וועג וויאזוי ס'איז מצורף געווארן לפי הצורך, און די גאונים לערנען דאך נישט תורה לפי קבלה, מ'לערנט לפי פשטות, מ'לערנט אנדערע פשט.

קבלת התורה = צוריקגיין צום שורש

און ממילא לויט זיי וואס מיינט קבלת התורה? קבלת התורה מוז מיינען פארקערט, אזוי לערנען די, איך ווייס נישט ווער ס'זאגט דאס בפירוש, די חסידישע ספרים זאגן דאס בפירוש, אז קבלת התורה בעצם מיינט אנקומען צו די לעוועל ווי די תורה איז "for real", אין אנדערע ווערטער, אונזער קבלת התורה איז פארקערט פון פאלגן די תורה, אזוי ווי אונז זאגן אז די תורה וואס אונז פאלגן איז נאר א לבוש, "לבוש שבת נתנה ולא למאכל בהמה", ס'איז אלע לבושים פון עולם הזה וואס איז נישט די אמת'דיגע תורה, אבער ווען מ'באקומט די תורה, פון וואו קומט עס? די תורה קומט פון די תורה'ס א שורש, און די שורש איז אין עולם האצילות אדער אין ערגעץ אין עולם האמת, און ממילא ווען מ'באקומט די תורה, כאילו די מעשה פון הר סיני על פי קבלה, על פי די חסידים גייען מיט דעם און האבן עס אביסל וויניגער שארף געזאגט, ווען משה רבינו איז געגאנגען, וואס מיינט אז ער איז געגאנגען קיין סיני באקומען די תורה?

משה רבינו'ס „באקומען" די תורה

ס'מיינט אז ער איז געווען מתבונן געווען אין די אות אלף, און וויאזוי די אלף קאנעקט זיך מיט די בית, און אזוי ווייטער, פון דעם האט ער געמאכט א תורה, דאס הייסט דער אייבערשטער האט אים געגעבן די תורה.

שבועות יעדע יאר = „going backwards"

און ממילא אויב מ'פייערט שבועות יעדע יאר, וואס דארף מען דען טון? מ'דארף "going backwards", מ'דארף גיין ארויף, כאילו מ'דארף צוריקגיין צום הר סיני, און נאכדעם קען מען מאכן א נייע תורה מתוך די שורש, אזוי ווי די רוחניות'דיגע שורש, וואס דערפון מאכט מען די פרטי המצוות און אזוי ווייטער, די לבושים וואס מ'זעט היינט, ווען יעדע יאר נאכאמאל גייט מען אין מקוה און מ'מאכט תיקון ליל שבועות און אלע מיני זאכן, ס'איז אלעס די עבודת פנימיות וואס האט צו טון מיט די תפיסה פון, דער בעל שם טוב זאגט דאס אויף א פשוט'ע אופן, "בת קול יוצאת בכל יום ויום מהר חורב ואומרת אוי להם לבריות מעלבונה של תורה", פארוואס זאגט דער בעל שם טוב?

דער בעל שם טוב'ס פשט

וואס איז די נקודה אז דער בעל שם טוב זאגט אז מ'דארף הערן די בת קול? ס'דארף נישט זיין קיין משל, אבער ס'איז נישט די חשיבות אז ס'איז דא א בת קול, נאר די פשט איז אז מ'דארף גיין צוריק. דער הרהור אז יודען הרהר'ן אין טאג אן באגריף, דאס איז א פנימיות'דיגע זאך, דאס איז באמת קומט דאס פון די עבודה אין מעלה, און וואס מען איז שווער, אז מען הערט דעם באשעפער, אזוי ווי די חסידישע רבי'ס זאגן, ווי אזוי מען הערט אין נאוועמבער הערט מען הויכע זאכן. מיינט צו זאגן, מען הרהר'ט עפעס א מער א פנימיות'דיגע, א טיפערע הרהור, וואס פון דעם קען מען מאכן תורה, אבער דאך דעם רש"י מאכט מען פון דעם תורה, דאס איז א גאנץ אנדערע. דאס איז די פערדע, אדער די פיפטע, אדער די זעקסטע פשט אין דעם "היום אם בקולו תשמעו", און דארט

פשט #7: בת קול, פנימיות'דיגע שמיעה, און די זיבן פשטים פון קאנט

די קשיא אויף בת קול

אויב מען הערט עס נישט, איז עס useless, וואס איז די פוינט?

דער תירוץ: בת קול אלס פנימיות'דיגע שמיעה

איז די פשט איז, א בת קול מיינט נישט א בת קול. א בת קול מיינט אז דער הער, אז אידן, דער הער אין יענעם טאג האבן וואויל געדארפט, אז דאס איז א פנימיות'דיגע, דאס איז באמת קומט ארויס פון די אבות, און ממילא וואס מען שפירט, אז מען הערט דעם בת קול.

דער חסידישער רבי'ס שיטה וועגן הערן אין היכל

אזוויי דער חסידישער רבי זאגט, אז מען דארף זאגן וויאזוי מען הערט אין היכל, וויאזוי מען הערט אין היכל. מיינט ער זאגן, דער הער האט עפעס א

מער א פנימיות'דיגע טיפערע הער, וואס פון דעם קען מען מאכן טהור, און נאכדעם רעכנט ער אויס וואס מען מאכט פון דעם טהור.

צוזאמענשטעל מיט קאנט'ס זיבן פשטים

דאס איז א גאנצע אנדערע, דאס איז דער פערטער אדער דער פיפטער אדער דער זעקסטער פשט פון די הייליגע קאנט. און דערפאר האט ער דארט זיבן פשטים קעגן די זיבן וואכן ספירה [ספירת העומר: די זיבן וואכן צווישן פסח און שבועות].

סיום: די זיבן תיקונים

אבער די זיבן תיקונים קען ער רעכענען אליינס, ברוך השם, דער אדם אן ווייַן.

Generated by Shiur Upload Automation